

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kunnes oikeus meidät erottaa - avioerohakemusten käsittely käräjäoikeuden kirjaamossa

Yliluoma, Katja

2016 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kunnes oikeus meidät erottaa -
avioerohakemuksien käsittely
käräjäoikeudessa / käräjäoikeuden kirjaamossa

Katja Yliluoma

Liiketalouden koulutusohjelma

Opinnäytetyö

Lokakuu, 2016

Katja Yliluoma

Kunnes oikeus meidät erottaa - avioerohakemusten käsittely käräjäoikeudessa

Vuosi

2016

Sivumäärä

54

Opinnäytetyöni aiheena on avioero ja miten avioerohakemuksia käsitellään käräjäoikeudessa. Työskentelen Espoon käräjäoikeudessa kirjaamosihteerinä ja ennen työkiertoon lähtemistä toimin apulaiskirjaajana, joka on kirjaamon varalähiesimies. Organisaatiouudistuksen myötä vuonna 2012 avioerohakemusten käsittely siirtyi kirjaamoon. Espoon käräjäoikeuden kirjaamossa käsitellään avioerohakemuksia, joita haetaan harkinta-ajan perusteella, hakemus ei sisällä liitännäisvaatimuksia ja kummallakin puolisoilla on kotikunta Suomessa.

Opinnäytetyössäni on teoreettinen sekä toiminnallinen osa. Aluksi kerron yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävien siviili-, rikos- ja hakemusasioiden prosesseista yleisellä tasolla. Avioliittolaki säätelee niin vihkimistä kuin avioeroon tuomitsemista, joten työssä käsittelen avioliittolain historiaa, vihkimistä ja tarkemmin avioeroprosessin liitännäisvaatimuksineen.

Kansainvälistynyt maailma näkyy myös Suomen tuomioistuimissa käsiteltävien avioerohakemuksissa. Aviopuolisoilla voi olla eri kansalaisuudet, avioliitto voi olla solmittu ulkomailla tai avioerotilanteessa jompikumpi puolisoista asuu ulkomailla. Olen opinnäytetyössäni ottanut huomioon myös tämän kansainvälisyysnäkökulman sekä suomalaisen tuomioistuimen toimivaltaisuuden kansainvälisissä avioeroissa.

Toiminnallisena osana on Espoon käräjäoikeuden kirjaamoon tehty ohje avioeroasioiden käsittelyä varten. Ohjeessa eri työvaiheet on kerrottu tarkasti, koska uusille työntekijöille tuomioistuimen järjestelmät harvemmin ovat vielä tutut. Ohjeen tavoitteena on myös vakituisten työntekijöiden kesken yllä pitää samoja käytäntöjä.

Katja Yliluoma

"Till court do us apart" - divorce application's handling in the District Court

Year	2016	Pages	54
------	------	-------	----

The topic of this thesis is divorce and how the relating process is handled in the District Court. I work in the District Court of Espoo as a registry secretary and I also was assistant registrar before I transferred to another department for a fixed-period. Due to the organizational reform in 2012 the handling of the divorce petitions was transferred to the registry office. The divorce petitions, which are based on a reconsideration period, can be handled in the registry office of the District Court of Espoo if there are no other legal issues relating to divorce and if both of the spouses are registered in a Finnish municipality.

The thesis includes theoretical and practical sections. The first section of the thesis deals with the process in the civil, crime and non-contentious civil matters at a general level. Because the Finnish matrimonial law legislates also matrimony and divorce, the thesis handles the history of matrimonial law, matrimony and the process of divorce. The divorce process is handled at a detailed level.

In addition, the effects of globalization are visible in the handling of divorce petitions in the Finnish Courts. It is possible that the spouses have different nationalities, they might have married abroad or one of the spouses may even live abroad during the divorce process. Therefore, I have included an international point of view, and I review the competences of Finnish Courts in the case of international divorces.

Part of the assistant registrar work is to brief the new employee and that is the reason why the practical section of the thesis consists of instructions that deal with the handling of divorce petitions. These instructions are created specifically for the registry office of the District Court of Espoo. The different stages of the handling of divorces are specified, because the new employees are usually not familiar with the procedure. The aim of the instructions is that the same method is consistently applied also by permanent employees.

Keywords: Divorce, District Court, instructions

Sisällysluettelo

1	Johdanto	8
2	Opinnäytetyön tavoite	9
3	Siviili- ja rikosprosessit yleisissä tuomioistuimissa	10
3.1	Rikosprosessi	10
3.1.1	Rikosasian vireilletulo ja haastehakemus	10
3.1.2	Rikosasian oikeudenkäynti	11
3.1.3	Pääkäsittely	11
3.1.4	Tuomio	12
3.1.5	Kirjallinen menettely	12
3.1.6	Kirjallisen menettelyn edellytykset	12
3.2	Riita-asian prosessi	13
3.2.1	Vireilletulo ja haastehakemuksen sisältö	13
3.2.2	Tiedoksianto	14
3.2.3	Vastajan vastaus ja vastaamatta jättäminen	14
3.2.4	Suullinen ja kirjallinen valmistelu	14
3.2.5	Pääkäsittely	15
3.2.6	Ratkaisun antaminen riita-asiassa	16
4	Hakemusasiat	17
4.1	Hakemusasian vireilletulo	19
4.2	Suullinen ja kirjallinen hakemus	19
4.3	Hakemuksen sisältö	19
4.4	Hakemuksen täydentäminen	20
4.5	Oikeuspaikka	20
4.6	Hakemusasian käsittely kansliassa ja istunnossa	21
4.6.1	Hakemusasian istunto	22
4.6.2	Hakemusasian käsittely riita-asian käsittelyjärjestyksessä	22
4.7	Päätös hakemusasiassa	23
5	Muutoksenhaku	25
5.1	Tyytymättömyyden ilmoittaminen	25
5.2	Valitus	25
5.3	Jatkokäsittelylupa	26
5.4	Vastavalitus	26
6	Avoliittolaista	27
6.1	Syällisyys- ja irtisanomisperiaate	27
6.2	Asumusero	27
6.3	Yhdenvertaiset puoliset	27
6.4	Taloudellinen sopimus	28
6.5	Tasa-arvoinen avioliittolaki	28

7	Avioliiton solmiminen ja parisuhteen rekisteröinti	30
	7.1 Vihkiminen	30
	7.2 Parisuhteen rekisteröinti	30
8	Avioliiton päättyminen ja avioero	32
	8.1 Avioero	33
	8.2 Avioero harkinta-ajan perusteella	33
	8.3 Harkinta-aika ja perheasioiden sovittelu	33
	8.4 Harkinta-aika ilmoitus.....	34
	8.5 Toisen vaiheen avioerohakemus.....	35
	8.6 Avioero ilman harkinta-aikaa	35
	8.7 Edunvalvojan määrääminen avioeroasiassa	36
	8.8 Toimivaltainen käräjäoikeus avioeroasiassa.....	36
	8.9 Avioeroasian siirtäminen toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.....	37
	8.10 Avioerohakemuksen peruuttaminen	37
9	Avioeron liitännäisvaatimukset	40
	9.1 Yhteiselämän lopettaminen	40
	9.2 Aviovarallisuus, ositus ja pesänjakajan määrääminen.....	41
	9.2.1 Ositus.....	41
	9.2.2 Pesänjakajan määrääminen	42
	9.3 Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen liittyvät vaatimukset.....	42
	9.4 Lapsen elatus	43
	9.5 Puolison elatus avioeron jälkeen.....	44
10	Avioeroon liittyvät kansainväliset säännökset	45
	10.1 Bryssel Ila -asetus	45
	10.2 Asuinpaikka ja kotipaikka.....	46
	10.3 Suomalaisen tuomioistuimen toimivalta kansainvälisessä avioerossa.....	46
	10.4 Oikeuspaikkakeinottelu	47
11	Yhteenveto ja johtopäätökset	48
	Lähteet	50
	Kuviot ja taulukot.....	53
	Liitteet.....	54

Lyhenteet

AL	Avoliittolaki
KKO	Korkein oikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

1 Johdanto

Olen työskennellyt Espoon kärjäoikeudessa yhtäjaksoisesti vuodesta 2010 lähtien. Virkanimikkeinä on ollut toimistosihteeriksi ja kirjaamosihteeriksi. Tällä hetkellä olen työkierrossa määräaikaisena kärjäsihteerinä siviiliosaston insolvenssi- eli maksukyvyttömyysasioihin kuuluvat konkurssi-, yrityssaneeraus- sekä yksityishenkilön velkajärjestelyasiat. Kärjäsihteerinä toimin kärjätuomarin työparina.

Toimistosihteerin nimike vaihtui vuonna 2012 kirjaamosihteeriksi organisaatiouudistuksen myötä. Uudistuksessa kanslia ja arkisto muuttuivat kirjaamoksi. Kirjaamo kuuluu hallinto-osaston alaisuuteen. Organisaatiouudistus toi lisää työtehtäviä ja työnkuva monipuolistui. Ennen uudistusta kanslian päätehtävät olivat asiakaspalvelu, vireille tulevien asioiden kirjaaminen diaariin sekä muutoksenhakuasiakirjojen toimittaminen oikea-aikaisesti ylempiin tuomioistuimiin. Nykyään kirjaamon työtehtäviin kuuluu edellä mainittujen lisäksi arkiston työtehtävät, myyntilaskutus ja avioeroasioiden käsittely.

Tuomioistuinlain (673/2016) 19 luvun 6 §:n mukaan kärjäoikeuden laamanni voi kirjallisesti määrätä kärjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvan ratkaisemaan avioliittolain (234/1929) 25 §:n 1 momentin nojalla avioerohakemuksen, jos kummallakin osapuolella on kotipaikka Suomessa. Kriteerit kirjallisen määräyksen antamiselle eli delegointimääräykseen ovat tuomarin vakuutusta vastaavan vakuutuksen antaminen, tehtävään tarvittavan koulutuksen saaminen sekä tehtävän hoitamiseen riittävä taidon omaaminen. Espoon kärjäoikeudessa kirjaamosihteerit saavat laamannilta saadun delegointimääräyksen nojalla käsitellä avioerohakemuksia, joita haetaan harkinta-ajan perusteella ja joissa kummankin puolison kotikunta on Suomessa.

Ennen työkiertoon lähtemistä toimin kirjaamossa apulaiskirjaajana, joka on kirjaamon varalähesimies. Apulaiskirjaajan työtehtäviin kuuluu uusien työntekijöiden perehdyttäminen sekä ohjeiden luonti ja olemassa olevien ohjeiden päivittäminen. Edellä mainituista syistä opinnäytetyön aiheeksi valikoitui avioeroasiat.

2 Opinnäytetyön tavoite

Espoon käräjäoikeudessa ei ole ollut olemassa tarkkaa ohjetta avioerohakemuksien käsittelyyn. Kirjaamosihteerit pystyivät itse vaikuttamaan ja luomaan omat käytännöt hakemuksien käsittelyyn, koska asiakokonaisuus siirtyi toiselta osastolta ja kokonaan uusille käsittelijöille. Opinnäytetyön liitteenä on ohje, jonka päätavoite on olla opas uusille työntekijöille. Edeltävien vuosien aikana kirjaamossa on ollut kesäisin korkeakouluharjoittelija oikeustieteellisestä tiedekunnasta eli oikeustieteen ylioppilaita, jotka ovat käsitelleet harjoittelun aikana avioeroasioita. Vakituksille työntekijöille ohjeen tarkoitus on yllä pitää samoja käytäntöjä käsittelijästä riippumatta. Viikoittaisen työtehtäväkierron vuoksi, kirjaamosihteerit käsittelee avioeroasioita pääsääntöisesti neljän viikon välein.

Opinnäytetyön teoriaosuuden alussa on käsitelty riita-, rikos- ja hakemusasioiden prosessia käräjäoikeudessa. Riita- ja rikosasiat on käyty läpi pintapuolisesti. Opinnäytetyössä on tarkemmin kerrottu hakemusasioiden prosessista yleisesti ja teoriaosuudessa on eniten perehdytty avioeroasioihin. Yllämainittujen kolmen asialajin läpikäyminen on tärkeää, jotta lukija saa käsityksen käräjäoikeudessa käsiteltävistä asioista.

3 Siviili- ja rikosprosessit yleisissä tuomioistuimissa

Siviili- ja rikosprosesseja käsitellään yleisissä tuomioistuimissa. Yleiset tuomioistuimet ovat instanssijärjestyksen mukaisesti lueteltuna alioikeutena kärjäoikeus, ylioikeutena hovioikeus sekä ylimpänä oikeusasteena vuonna 1918 perustettu korkein oikeus.¹ Hakemusasiana voi esimerkiksi olla avioero, edustajan määrääminen alaikäiselle turvapaikanhakijalle, asiakirjan kuolettaminen tai edunvalvojan määrääminen.

3.1 Rikosprosessi

Oikeudenkäynti rikosasioissa eli rikosprosessi voidaan määritellä lailla säännellyksi menettelyksi, jossa on väitetty, että rikos on tapahtunut ja jossa vastaajalle eli rikoksesta epäilylle tai syytetylle vaaditaan rangaistusta rikoksesta. Rikosprosessissa on kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta rikokseksi katsottavan teon seurauksena.² Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) säännellään, nimensä mukaisesti, oikeudenkäyntiä rikosasioissa. Lain lyhennys on ROL. ROL ei kuitenkaan ole täysin tyhjentävä. Jos ROL:sta ei löydy säännöstä, sovelletaan oikeudenkäymiskaarta (4/1734). Rikosprosessisäännöksiä sovelletaan myös lähestymis- ja liiketoimintakiellon määräämiseen.³ Pääsääntöisesti syytteen nostaa ja ajaa tuomioistuimessa virallinen syyttäjä, mutta joissain tapauksissa asianomistajalla on oikeus nostaa kanne rikosasiassa. Asianomistajan syyteoikeudesta on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:ssä säädetty, että asianomistaja voi itse nostaa syytteen rikoksesta vain, jos virallinen syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta tai esitutkintaviranomainen eli poliisi taikka syyttäjä on päättänyt, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se keskeytetään taikka lopetetaan.

3.1.1 Rikosasian vireilletulo ja haastehakemus

Rikosasia tulee vireille eli syyte on nostettu, kun syyttäjä toimittaa haastehakemuksen kärjäoikeuden kansliaan. Virallisen syyttäjän on nostettava syyte, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäilyn syyllisyyden tueksi. Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 §:ssä on säädetty, että haastehakemuksessa tulee käydä ilmi tapahtumain kulku, mitä seurauksia teosta on koitunut, onko teko tehty tahallaan vai huolimattomuudesta, todisteet ja niiden todistusteema. Syyttäjän on teonkuvauksen lisäksi ilmoitettava mihin rikokseen vastaaja

¹ Virolainen 2012, 58.

² Virolainen 2012, 64.

³ Linna 2012, 5.

on teollaan syyllistynyt sekä minkäläistä rangaistusta hän vaatii vastaajalle. Haastehakemuksessa syyttäjän tulee kuvata itse rikos neljällä käsitteellä: ilmoitus teosta, tekoaika, teko-paikka ja muut tekoon liittyvät seikat. Rikosasioissa saadaan yleensä riittävän jäsentynyt kuva asiasta jo haastehakemuksen, mahdollisen kirjallisen vastauksen ja esitutkinta-aineistoin avulla.⁴

3.1.2 Rikosasian oikeudenkäynti

Selvissä ja yksinkertaisissa asioissa vastaaja haastetaan suoraan pääkäsittelyyn vastaamaan suullisesti haastehakemukseen sekä mahdollisiin asianomistajan korvausvaatimuksiin. Jos vastaajan kanta ei ole tiedossa häneltä voidaan pyytää kirjallista vastausta ennen pääkäsittelyä. Laajoissa ja monimutkaisissa rikosasioissa kuten talous-, konkurssi, vero-, petos- ja huumaus-ainerikoksissa voidaan toimittaa valmisteluistunto ennen pääkäsittelyä.⁵

3.1.3 Pääkäsittely

Käräjäoikeus kutsuu pääkäsittelyyn syyttäjän, vastaajan sekä mahdollisen asianomistajan, joka itse ajaa omia korvausvaatimuksia. Usein myös syyttäjä ajaa asianomistajan vaatimuksia. Jos asianomistaja ei ole esittänyt korvausvaatimuksia, hänet voidaan kutsua pääkäsittelyyn ilman sakon uhkaa tai lähettää ilmoitus asian käsittelystä. Rikosasian käsittelyn marssijärjestyksen sääntelee ROL 6:7. Tätä säännöstä luetaan yhdessä ROL 6:5:1 kanssa, joka antaa tuomioistuimelle oikeuden poiketa pääsääntöisestä käsittelyjärjestyksestä. Pääkäsittelyssä aluksi syyttäjä ja asianomistaja kertovat vaatimuksensa sekä perustelevat ne lyhyesti, jonka jälkeen vastaajalla on vuoro esittää oma kantansa asiaan. Tämän jälkeen käydään läpi yksityiskohtaisemmin syytteitä ja korvausvaatimuksia, tuomioistuin ottaa todistelun vastaan ja asianosaiset esittävät loppulausuntonsa.⁶ Rikosasiassa uusia todisteita voi esittää vielä pääkäsittelyssä, vaikka niistä tulee ilmoittaa tuomioistuimelle viipymättä ennen pääkäsittelyä. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 3 §:n mukaan rikosasiassa kantajan tulee näyttää toteen ne seikat, joihin hänen vaatimuksensa perustuu. Tämä koskee niin syyttäjää kuin asianomistajaa, joka on nostanut asianomistajan rikoskanteen. Vastaajalla ei ole velvollisuutta hankkia todisteita, jotka tukevat hänen syyttömyyttään eikä tuoda esiin itselleen epäedullisia seikkoja. Jälkimmäistä

⁴Frände 2012, 533 ja 537, Linna 2012, 138–139 ja 144.

⁵ Linna 2012, 143–144.

⁶Frände 2012, 1067 ja Linna 2012, 145–146.

kutsutaan itsekriminointisuojaksi, joka tarkoittaa ettei kenenkään tarvitse tietoja antamalla saattaa itseään syytteen vaaraan tai huonontaa asemaansa rikosprosessissa.⁷

3.1.4 Tuomio

Rikosasioissa tuomioistuimen ratkaisu on nimeltään tuomio. Vastaja joko todetaan syylliseksi tai vapautetaan syytteistä. Tuomioistuin voi tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu. Tuomioistuimella on harkintavalta rangaistuksen osalta, se ei ole sidottu syyttäjän rangaistusvaatimukseen. Jos syyttäjä on esimerkiksi vaatinut sakkorangaistusta vastaajalle, voi tuomioistuin tuomita vastaajan ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Rikosasioissa yleistä on, että tuomio julistetaan istunnossa. Laajoissa ja oikeudellisesti vaikeissa tapauksissa annetaan kansliatuomio yleensä kahden viikon kuluessa pääkäsittelyn päättymisestä.⁸

3.1.5 Kirjallinen menettely

Rikosasioissa tuomioistuimia on kuormittanut aiheettomat poissaolot, jolloin istuntopäiviä on jouduttu perumaan ja kaikki asianosaiset on jouduttu haastamaan uudelle päivälle. Näiden poissaolojen aiheuttamien ongelmien vuoksi ja käsittelyn tehostamiseksi vuonna 2006 otettiin käyttöön kirjallinen menettely rikosasioissa. Kirjallisessa menettelyssä istutokäsittelyä ei järjestetä ollenkaan vaan tuomioistuin ratkaisee asian kansliakäsittelyssä kirjallisen aineiston perusteella.⁹ Kirjallisen menettelyn tavoitteena on kustannusten säästäminen ja oikeudenkäynnin nopeuttaminen. Empiiristen tutkimusten mukaan samat tavoitteet olisi voitu saavuttaa poissaolokäsittelyn avulla. Poissaolokäsittely tarkoittaa, että tuomioistuin voi tutkia ja ratkaista syytetyn poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäoloon ei asian selvitetyn tilaan nähden pidetä tarpeellisenä. Nykyisin kaikista rikosjutuista hieman yli 30 prosenttia käsitellään kirjallisessa menettelyssä.¹⁰

3.1.6 Kirjallisen menettelyn edellytykset

Kaikkia rikosasioita ei voi käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5a luvun 1 momentin mukaan kirjallisen menettelyn edellytyksenä on se, ettei syytteessä tarkoitettu teosta säädetä ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enemmän

⁷ Linna, 2012, 153–154.

⁸ Linna 2012, 155–156.

⁹ Linna 2012, 139–140.

¹⁰ Frände 2012, 1335 ja Virolainen 2012, 137.

kuin kaksi vuotta, vastaaja on tunnustanut teon, vastaaja on antanut suostumuksen kirjalliseen käsittelyyn, vastaaja on vähintään ollut 18-vuotia teon tehdessään sekä asianomistaja on ilmoittanut, ettei vaadi pääkäsittelyä ja pääkäsittely on tarpeeton asian selvitettyyn tilaan nähden.¹¹

3.2 Riita-asian prosessi

Siviiliprosessi tarkoittaa riita-asian oikeudenkäyntiä, jossa on kyse yksityisoikeudellisen vaahteen toteuttamista kanteella.¹² Tällaisia riita-asioita ovat esimerkiksi kiinteistön kauppaan liittyvä riita, elatusavun vahvistaminen tai muuttaminen sekä vuokrasuhteeseen perustuva saatava. Siviiliprosessiin kuuluu myös erityislajeja; turvaamistoimi- ja hakemusasiainmenettely. Hakemusasioiden menettelyä käsitellään tarkemmin edempänä.

3.2.1 Vireilletulo ja haastehakemuksen sisältö

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n mukaan riita-asia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella. Kun haastehakemus saapuu kansliaan, asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa. Haastehakemus voidaan tuoda kansliaan henkilökohtaisesti, lähettää postilla, sähköpostilla tai telekopiona. Sähköpostilla ja telekopiona lähetettyjen asiakirjojen katsotaan saapuneeksi viranomaiselle lain sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa (13/20013) annetun lain mukaan, kun asiakirja on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai järjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:ssä määritellään mitä haastehakemuksessa on ilmoitettava. Haastehakemuksessa kantajan tulee yksilöidä vaatimuksensa ja ilmoittaa, mihin vaatimus perustuu toisin sanoen ”mitä” ja ”millä perusteella” vaaditaan. Haastehakemuksessa ilmoitetaan myös, mitä todisteita kantajalla on ja mitä hän haluaa niillä näyttää toteen (todistusteema). Jos kantaja haluaa vaatia oikeudenkäyntikuluja itselleen, sekin vaatimus esitetään haastehakemuksessa.¹³

Käräjätuomari tarkistaa haastehakemuksen. Jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määrääjassa korjaamaan puute. Kantajalle on samalla oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:n mukaan ilmoitettava, että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja

¹¹ Linna 2012, 140–141.

¹² Linna 2012, 4.

¹³ Linna 2012, 53.

ei noudata kehotusta. Espoon kärjäoikeuden käytäntö on, että kärjätuomari allekirjoittaa täydennyskehotuksen.

3.2.2 Tiedoksianto

Kun haastehakemus on oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n mukainen, haaste annetaan vastaajalle tiedoksi. Haasteessa vastaajaa pyydetään antamaan vastaus. Kärjätuomari allekirjoittaa haasteen ja määrää vastausajan. Pääsääntöisesti laajoissa riita-asioissa vastausaika on 30 päivää, mutta kiireellisissä asioissa se voi olla 7 tai 14 päivää. Espoon kärjäoikeudessa ensisijainen tiedoksiantotapa on vastaanottotodistus. Jos postitiedoksianto eli vastaanottotodistuksella lähetetty tiedoksianto ei onnistu tai kyseessä on häätö taikka vaikeasti tavoitettava henkilö, käytetään haastemiestiedoksiantoa.¹⁴

3.2.3 Vastaajan vastaus ja vastaamatta jättäminen

Vastauksessa vastaajan on ilmoitettava, että myöntääkö hän kanteen oikeaksi vai vastustaako hän kannetta. Jos vastaaja vastustaa kannetta, hänen tulee vastauksessaan ilmoittaa perusteet vastustamiselle, todisteet ja todistusteemat. Jos vastaaja ei anna vastausta määrääjässä, kärjäoikeus antaa asiassa yksipuolisen tuomion. Ideana on, että passiivisena pysyttelevä asianosainen myöntää passiivisuudellaan kanteen oikeaksi. Yksipuolinen tuomio voidaan antaa myös tilanteessa, jossa vastaaja on antanut vastauksen, mutta vastauksessa ei ole ilmaistu perusteita vastustamiselle tai vastaaja perustelee vastustamista sellaisella seikalla, jolla ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Esimerkiksi, jos kannetta vastustetaan sillä perusteella, ettei vastaajalla ole sillä hetkellä varaa maksaa vuokraa. Maksukyvyttömyys ei vaikuta velvollisuuteen maksaa erääntyneitä vuokria.¹⁵ Vastaaja saattaa myös myöntää kanteen oikeaksi kokonaan tai osittain. Tämä tarkoittaa vastaajan tuomioistuimelle osoittamaa ilmoitusta, että kanne voidaan hyväksyä. Käytännössä kanteita myönnetään melko harvoin kokonaisuudessaan oikeiksi. Yleensä tällaisissa tapauksissa osapuolet ovat sopineet asian ilman oikeudenkäyntiä tai vastaaja jättää vastaamatta.¹⁶

3.2.4 Suullinen ja kirjallinen valmistelu

Kun vastaajalta on saapunut vastaus, joka on lähetetty kantajalle tiedoksi, kärjätuomari yleensä tekee asiasta yhteenvedon. Yhteenvedo on tuomioistuimen käsitys asiasta ja sen tar-

¹⁴ Espoon kärjäoikeuden sisäinen ohje

¹⁵ Linna 2012, 57–59.

¹⁶ Lappalainen 2012, 517.

koituksena on kiteyttää oleellinen asiasta. Kärjäjätuomarista riippuen yhteenvedo toimitetaan asianosaisille kutsujen mukana, hyvissä ajoin ennen istuntoa tai itse istunnossa.¹⁷

Yksi alioikeusmenettelyn ydinasioista on valmistelun asianmukainen toimittaminen. Jos valmistelussa suoritettavista tehtävistä tingitään, yhtäjaksoiseen pääkäsittelyyn ei välttämättä päästä. On tärkeää, että valmistelu toimitetaan mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, koska valmistelu on osa jo alkanutta oikeudenkäyntiä. Valmistelulla pyritään siihen, että pääkäsittelyyn menevät vain varsinaista oikeudenkäyntiä vaativat riitaiset asiat ja muissa tapauksissa juttu voitaisiin päättää jo valmistelussa.¹⁸

Valmistelun tavoitteena on selvittää asianosaisten vaatimukset, erimielisyydet, kirjallinen todistelu ja henkilötodistelu teemoineen sekä mahdollisuus sovintoon. Hyvä valmistelu on edellytys pääkäsittelyn joutuisalle etenemiselle. Asiaa voidaan valmistella ensiksi kirjallisesti ja sen jälkeen järjestää valmisteluistunto taikka kirjallisen valmistelun jälkeen siirtyä suoraan pääkäsittelyyn. Asia voidaan myös ratkaista valmistelussa tai asia voidaan siirtää suoraan pääkäsittelyn valmistelua jatkamasta. Asianosaisten kuuleminen valmistelun aikana on tärkeää, koska valmistelun päättymiseen liittyy preklusiovaikutus. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 29 §:n mukaan, jos asianosainen tahtoo pääkäsittelyssä esittää todisteen, jota hän ei ole valmistelussa ilmoittanut, hänen on viipymättä saatettava se tuomioistuimen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä hän aikoo todisteella näyttää toteen ja syy, minkä vuoksi hän ei ole ilmoittanut sitä valmistelussa. Preklusio tarkoittaa, että asianosainen ei enää pääkäsittelyssä saa vedota uusiin seikkoihin tai todisteisiin. Preklusion ajatuksena on, ettei pääkäsittelyssä yllätetä vastapuolta sellaisilla uusilla seikoilla, johon heillä ei ole ollut mahdollisuutta reagoida.¹⁹

3.2.5 Pääkäsittely

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 28 §:n mukaan, kun puheenjohtaja toteaa valmistelun päättyneeksi, asia siirtyy pääkäsittelyyn. Oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 2 §:ssä säädetään myös riita-asian käsittely järjestys pääkäsittelyssä. Ensiksi puheenjohtaja selostaa asian lyhyesti yhteenvedon avulla, kertoo mihin valmistelussa on päädytty ja tiedustelee pitävätkö valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen paikkansa. Asian selostuksen jälkeen asianosaiset vuorolleen perustelevat kantansa ja lausuvat vastapuolen perustelujen johdosta. Tämän jälkeen

¹⁷ Omakehtainen kokemus.

¹⁸ Lappalainen 2012, 964.

¹⁹ Linna 2012, 61–63 ja 90–91.

tuomioistuimien ottaa vastaa niin henkilötodistelun kuin kirjallisen todistelun. Lopuksi asianosaiset esittävät loppulausuntonsa.

3.2.6 Ratkaisun antaminen riita-asiassa

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 1 §:ssä on säädetty, että riita-asiassa pääasiaa koskeva ratkaisu on tuomio ja tuomioistuimen antama muu ratkaisu on nimeltään päätös. Riita-asioissa pääsääntöisesti annetaan kansliatuomio, jolloin asianosaisille ilmoitetaan milloin ratkaisu annetaan. Jos asia on edennyt istuntoon kärjätuomari ilmoittaa istunnossa milloin tuomio annetaan. Käytännössä asianosaisille lähetetään tuomio ja muutoksenhakuohjeet sähköpostilla. Jos asia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä, asianosaisille tulee lähettää ilmoitus ratkaisun antamisesta, jossa ilmoitetaan milloin tuomio on luettavissa kärjäoikeuden kansliassa.

Asian vireillä olo ei yleensä lakkaa heti ratkaisun antamishetkellä, vaikka sanotaan, että tuomio tai lopullinen päätös päättää oikeudenkäynnin. Vireilläolo päättyy vasta, kun ratkaisu on lainvoimainen eli tulee siinä mielessä lopulliseksi ettei varsinaista muutoksenhaku mahdollisuutta enää ole.²⁰

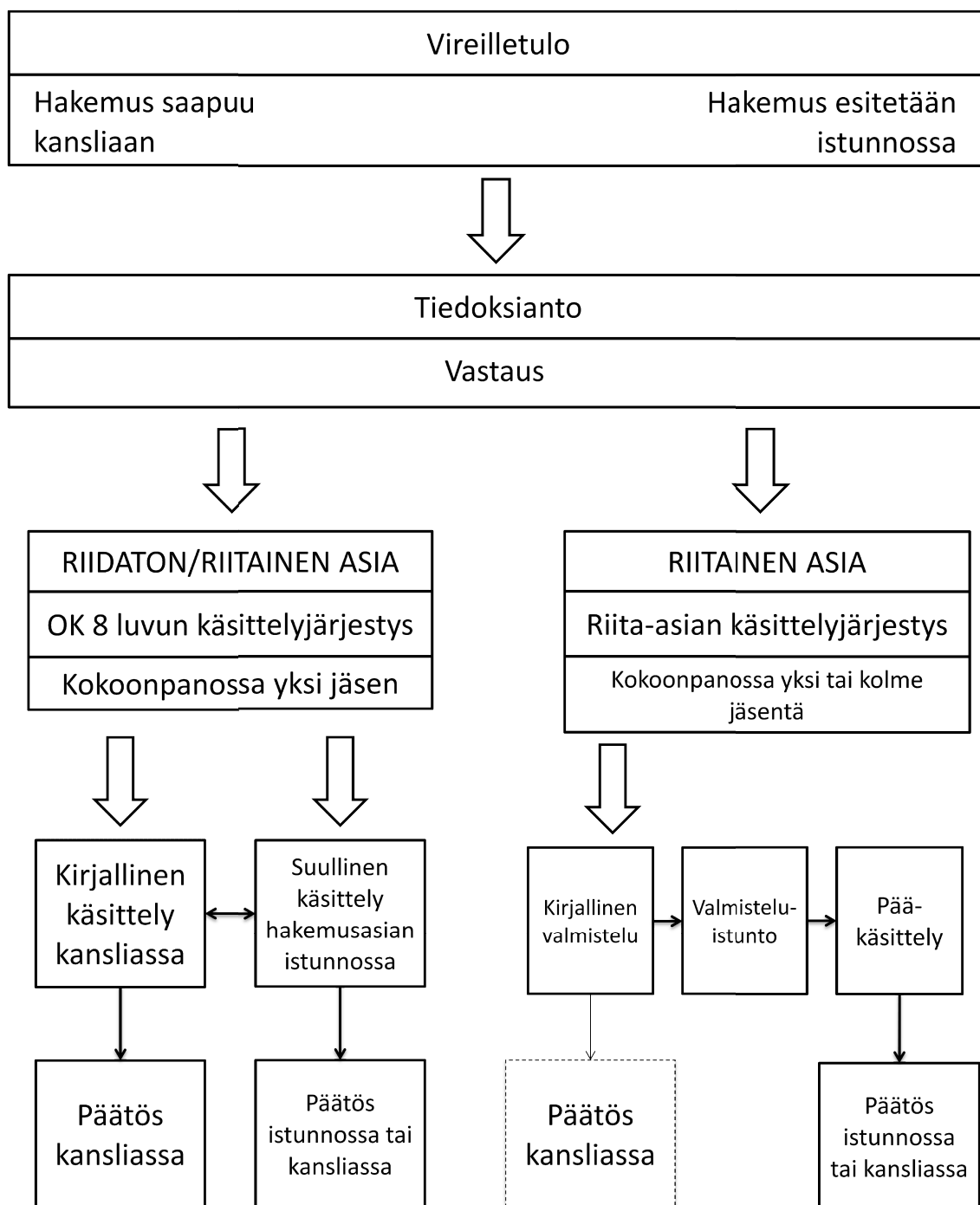
²⁰ Lappalainen 2012, 709.

4 Hakemusasiat

Yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävien hakemusasioiden kirjo on laaja. Hakemusasioihin kuuluvat esimerkiksi avioerohakemus, yrityssaneeraushakemus ja hakemus asiakirjan kuolettamiseksi. Edellä mainituilla esimerkeillä ei ole keskenään yhteistä nimittäjää. Laajasti ajateltuna voidaan sanoa, että ne asiat, joita ei laiteta vireillä kanteella, ovat hakemusasioista. Suppeammin ajateltuna voidaan sanoa, että hakemusasioiksi luetellaan ne asiat, joiden käsittelemisessä noudatetaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa säädettyä vireillepano- ja menettelysäännöksiä. Vuonna 1987 tuli voimaan, nyt jo kumottu, laki hakemusasioiden käsittelystä alioikeudessa (307/1987), jota kutsuttiin hakemusasiaiksi. Ennen hakemusasia lakia hakemusasioissa noudatettiin riita-asioiden käsittelyjärjestystä soveltuvien osin sekä niitä oli käsitelty ilmoitusasioina ja arkistokäsittelyinä. Hakemusasia lain säädökset sisällytettiin 1.1.2003 voimaan tulleella lain muutoksella oikeudenkäymiskaareen.²¹ Keskeisiä muutoksia suhteessa hakemuslakiin olivat riitaisen hakemusasian käsittelyn jatkaminen riita-asian järjestyksessä, asianosaisten oikeus suulliseen käsittelyyn ja asioiden yhdessä käsittelyä koskevat säännökset.²² Kuvassa yksi on kuvattu hakemusasian käsittelyä käräjäoikeudessa, joiden vaiheita seuraavaksi käydään läpi tarkemmin.

²¹ Linna 2012, 3-5 ja 42–43.

²² Sippo-Välimaa 2003, 250–251.

Kuva 1: Hakemusasian käsittelyn prosessikaavio²³

²³ Kuva mukailee Linna 2009, 150.

4.1 Hakemusasian vireilletulo

Hakemusasia laitetaan yleensä vireille hakemuksella joko kansliassa tai istunnossa. Hakemus voi tulla vireille myös ilmoituksesta taikka käräjäoikeuden omasta aloitteesta. Asian vireilletuloon ei hakemusasiassa usein liity välittömiä oikeusvaikutuksia. Poikkeuksena on esimerkiksi, kun puoliset yhdessä hakevat avioeroa, jolloin harkinta-aika alkaa siitä päivästä, kun hakemus on saapunut käräjäoikeuden kansliaan.²⁴

4.2 Suullinen ja kirjallinen hakemus

Kirjallinen hakemus toimitetaan kansliaan samalla tavalla kuin riita-asian haastehakemus. Vastuu hakemuksen perille saapumisesta on lähettäjällä. Hakemusasia voidaan panna vireille myös käräjäoikeuden istunnossa suullisesti. Sillä ei ole merkitystä onko kyseessä valmistelutunto vai pääkäsittely. Pöytäkirjaan tehdään merkintä vaatimuksesta. Myös kansliassa saa esittää hakemuksen suullisesti, jos asia selvästi käy ilmi esitetyistä asiakirjoista.²⁵ Hallituksen esityksen mukaan suullisen hakemisen mahdollisuus haluttiin säilyttää koska kirjallisen hakemuksen laatimista esimerkiksi testamentin tallentamisen, osituskirjan taikka avioehdon rekisteröinnin edellytyksenä pidettiin tarpeettomana ja vain hakijan kuluja lisäävänä.²⁶ Nykyään maistraattiin voi halutessaan tallettaa osituskirjan ja avioehdon.²⁷ Testamentin tallentaminen käräjäoikeuteen on vähentynyt. Espoon käräjäoikeudessa talletettiin vuonna 2015 yhteensä kolme kappaletta testamentteja.²⁸

4.3 Hakemuksen sisältö

Niin suullisen kuin kirjallisen hakemuksen tekijän tulee ilmoittaa oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:ssä mainitut tiedot eli hakijan tulee yksilöidä vaatimus tai pyytämä toimenpide. Tarvittaessa hakijan on myös ilmoitettava ne seikat joihin vaatimus perustuu, todisteet joita aikoo esittää ja niiden todistusteemat, vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta sekä tiedo millä perusteella tuomioistuim on toimivaltainen. Hakemus on allekirjoitettava. Hakemuksessa pakollisia tietoja ovat myös tuomioistuimen nimi, asiaan osallisten nimet ja kotipaikat,

²⁴ Linna 2009, 109–110.

²⁵ Linna 2009, 109–113.

²⁶ HE 32/2001, 64.

²⁷ Maistraatti

²⁸ BOXI-tilastot eli raportointijärjestelmä, johon KKO:n, HO:ien, KO:ien, KHO:n, HaO:ien ja VakO:n asianhallintajärjestelmistä olevat tiedot siirretään kerran vuorokaudessa.

heidän yhteystiedot tai/ja heidän laillisten edustajien tai asiamiesten yhteystiedot sekä hakijan oma prosessiosoite eli mihin postiosoitteeseen hakija haluaa tuomioistuimen lähettämät kutsut ja kehotukset.²⁹

4.4 Hakemuksen täydentäminen

Mikäli hakemus on puutteellinen kärjäoikeus kehottaa hakijaa korjaamaan puutteellinen hakemus annetussa määräajassa. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:ssä kerrotaan, että täydennyskehotus pyydetään vain, jos puutteen korjaaminen on käsittelemisen kannalta välttämätöntä. Täydennyskehotuksessa tulee ilmoittaa millä tavalla hakemus on puutteellinen ja hakemus saatetaan jättää käsittelemättä, jollei hakija täydennä hakemustaan. Jos hakijalla on erityinen syy, kärjäoikeus voi pyynnöstä pidentää täydentämiselle varattua aikaa. Määräajanpidennyspyyntö on tehtävä ennen alkuperäisen määräajan päättymistä. Hakemus voidaan jättää tutkimatta, jos hakija ei ole määräajassa täydentänyt hakemustaan ja kärjäoikeus on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaisesti antanut täydennyskehotuksen tiedoksi hakijalle.³⁰

4.5 Oikeuspaikka

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädetty oikeuspaikkasäännökset koskevat myös hakemusasioiden käsittelyä. Oikeuspaikkasäännöksiä löytyy myös erityislainsäädännöstä, esimerkiksi velkajärjestelylaissa. Oikeudenkäymiskaarella on kaksi tärkeää jaottelua: jako ehdottomiin ja muihin oikeuspaikkoihin sekä jako tahdonvaltaisiin ja pakottaviin oikeuspaikkoihin. Ehdoton oikeuspaikka on tiettyä asiaryhmää varten laissa osoitettu tuomioistuin. Tahdonvaltaisuudella ja pakottavuudella on merkitystä siihen, tutkiiko kärjäoikeus viran puolesta toimivaltansa. Oikeudenkäymiskaarella on säädetty hakemusasioita varten useita pakottavia oikeuspaikkoja. Nämäkin voidaan jaotella kahteen ryhmään: perhe- ja holhousoikeudelliset asiat sekä jäämistöoikeudelliset asiat. Perhe- ja holhousasioissa ensisijaisesti toimivaltainen kärjäoikeus määräytyy henkilön kotipaikan, vakituisen asuinpaikan tai oleskelupaikan sekä asiaryhmän mukaan. Esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa lapsen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan kärjäoikeus on toimivaltainen. Jäämistöoikeudellisissa asioissa ensisijainen toimivaltainen tuomioistuin määräytyy vainajan viimeisen kotipaikan tai vakituisen asuinpaikan mukaan. Jos ei pystytä osoittamaan kotipaikkaa tai vakituista asuinpaikkaa, noudatetaan toissijaisia oikeuspaikkasäännöksiä. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa toissijainen oikeuspaikka on lapsen viimeisin kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka.

²⁹ Linna 2009, 144–145.

³⁰ Linna 2009, 117–119.

Viime sijassa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 18 §:n 2 momentin nojalla Helsingin käräjäoikeus on toimivaltainen.³¹

Luonnollisella henkilöllä kotipaikka määräytyy sillä perusteella millä paikkakunnalla hän asuu pysyvästi. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa vakituksella paikkakunnalla tarkoitetaan sitä paikkakuntaa, jossa henkilö asuu tosiasiallisesti. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun uudistuksen perusteluiden mukaan, kotipaikkaa ja vakituista asuinpaikkaa määriteltäessä voidaan lähtökohtana pitää paikkakuntaa, joka henkilölle on kotikuntalain (201/1994) mukaan merkitty väestötietojärjestelmään, jos tämä ei poikkea vallitsevasta tosiasiallisesta olosuhteesta.³²

4.6 Hakemusasian käsittely kansliassa ja istunnossa

Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan hakemus käsitellään kirjallisesti kansliassa tai suullisesti hakemusasian istunnossa. Toisessa momentissa on määritelty, että hakemusasia on käsiteltävä istunnossa, jos asiassa kuullaan asianosaisia, todistajia tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Riitaisessa hakemusasiassa on kolmannen momentin mukaan järjestettävä hakemusasian istunto, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus katsoo sen tarpeelliseksi. Pykälän toisessa ja kolmannessa momentissa on määritelty, milloin istunto on pakollinen. Istunto voidaan järjestää ensimmäisen momentin perusteella vaikka se ei ole toisen ja kolmannen momenttien mukaan pakollinen. Linna esittää kirjassaan kysymyksen, kuka määrittää, onko asia riitainen eli tarkastellaanko asian riitaisuutta tuomioistuimen vai asianosaisen näkökulmasta. Jos asia on objektiivisesti katsottuna eli tuomioistuimen näkökulmasta täysin selvä, niin tuleeko asiassa järjestää istunto, jos asianosainen riitauttaa hakemuksen ja vaatii suullista käsittelyä? Jos tämä olisi tulkinta, niin edellytys asian riitaisuudesta olisi aivan turha. Lainuudistuksissa suullisen käsittelyn merkitystä on korostettu, joten käsittelyssä on riitainen hakemus asia, jos osapuolet ovat asiasta erimielisiä ja istuntoa vaaditaan. Tällainen tulkinta, vaikka tuomioistuimen mukaan asia on oikeudellisesti selvä. Tavallisesti hakemusasian istunnossa käsitellään pesänselvittäjän tai jakajan määräämistä kuolinpesään. Yleensä kuolinpesän osakkaat ovat erimielisiä siitä, kuka tehtävään tulisi määrätä.³³

³¹ Linna 2009, 131–134.

³² HE 70/2008, 23.

³³ Linna 2009, 151–153.

4.6.1 Hakemusasian istunto

Hakemusasian istuntoa koskevia nimenomaisia säännöksiä ei ole. Riippuen tarkoituksesta hakemusasian istunto voi muistuttaa joko riita-asian valmisteluistuntoa tai pääkäsittelyä. Jos asiassa ei ole todistelua, asia voidaan käsitellä suoraan istunnossa ilman erillistä valmistelua. Tällöin asian käsittely yleensä päättyy istunnossa annettavaan ratkaisuun. Jos hakija ei saavu hakemusasian istuntoon, tuomioistuin jättää asian sillensä. Erona riita-asiaan on se, ettei muut asianosaiset voi vaatia asian ratkaisemista, jos hakija ei saavu istuntoon. Asia voidaan kuitenkin ratkaista, jos asiaan osallinen jättää saapumatta istuntoon.³⁴

Vaikka hakemusistuntoa koskevia säännöksiä ei ole, hakemusasioissa noudatetaan yleisiä prosessinjohtoa koskevia oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 ja 21 §:ien säännöksiä. Tuomioistuimen tulee selvittää asiaan osallisten vaatimukset ja niiden perusteet, riidalliset seikat, todisteet ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Tuomioistuimen on valvottava, ettei asiaan sekoiteta sellaisia seikkoja, jotka eivät kyseeseen asiaan kuulu. Esimerkiksi lapsiin liittyvissä asioissa helposti esitetään asiaan kuulumattomia seikkoja.³⁵ Hallituksen esityksessä on kuitenkin mainittu, että tuomioistuimen tulee pyrkiä siihen, ettei asiaan osallinen tietämättömyydestään tai erehdyksestä jätä esittämättä lisävaatimusta, vetoamatta uuteen oikeustositseikkaan tai jätä ilmoittamatta jotakin todistetta.³⁶

Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeuden hakemusasian istunnon kokoonpanossa on vain puheenjohtaja, jos hakemusasian käsittelyä ei jatketa riita-asian käsittelyjärjestyksessä.

4.6.2 Hakemusasian käsittely riita-asian käsittelyjärjestyksessä

Kaikkia istuntoon meneviä hakemusasioita ei käsitellä hakemusasian istuntona. Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 4 §:ssä on määritelty, jos hakemus on riitainen ja koskee yhteiselämän lopettamista, avioeroa tai puolison elatusta, lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta tai lapsen elatusta, lapseksiottamista tai holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettua asiaa, tulee asian käsittelyä jatkaa riita-asian käsittelyä koskevassa järjestyksessä. Pykälässä on mainittu avioero, vaikka käytännössä avioero on harvoin oikeudellisesti riitainen. Juridisesti

³⁴ Linna 2009, 158–159.

³⁵ Linna 2009, 164–165.

³⁶ HE 32/2001, 50.

riitaisena asiana voidaan pitää erillään asumista ja sen kestoa, jos avioeroa haetaan kahden vuoden erillään asumisen perusteella.³⁷

Riita-asian käsittelyjärjestyksen tapaan hakemusasiassa järjestetään valmisteluistunto ja pääkäsittely. Jos hakemusasia on alusta asti riitainen, aloitetaan valmisteluistunnosta. Jos taas hakemus on riitautunut myöhemmässä vaiheessa, asia voidaan siirtää suoraan pääkäsittelyyn. Hakemusasiassa, jossa on siirrytty riita-asian menettelyyn asian riitaisuuden takia, on perusteltua järjestää suullinen valmisteluistunto esimerkiksi mahdollisen sovinnon selvittämiseksi etenkin, jos asiaan osallisilla ei ole oikeudenkäyntiasiamiestä.³⁸

Riitainen hakemusasia, joka on siirretty riita-asian käsittelyjärjestykseen, voidaan ratkaista oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:n mukaan kirjallisessa menettelyssä, jos asia on laadultaan sellainen, ettei sen ratkaiseminen edellytä pääkäsittelyn toimittamista eikä kukaan asianosaisista vastusta asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä. Perustelujen mukaan pääkäsittelyn järjestäminen saattaa olla tärkeää, jos asianosainen on ilman oikeudenkäyntiavustajaa ja voidaan olettaa, että hän esittää asiansa paremmin suullisesti kuin kirjallisesti.³⁹

4.7 Päätös hakemusasiassa

Hakemusasia ratkaistaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan joko päätöksellä tai tekemällä hakemuksessa tarkoitettu muu toimenpide. Esimerkiksi avioerosta, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä niitä koskevasta täytäntöönpanosta annettava ratkaisu on päätös. Oikeudenkäymiskaareessa mainitulla muulla toimenpiteellä tarkoitetaan esimerkiksi käräjäoikeuden pöytäkirjaan tehty merkintä annetusta valasta.⁴⁰ Hakemusasiasta ei voi antaa yksipuolista tuomiota.⁴¹ Oikeudenkäymiskaaren mukaan päätöstä ei tarvitse perustella eikä selostusta asiasta tarvitse tehdä, jos hakemus hyväksytään ja asia ei ole ollut riitainen. Jos hakijan vaatimus on selvästi perusteeton, voi käräjäoikeus hylätä vaatimuksen heti

³⁷ Linna 2009, 173.

³⁸ Linna 2009, 174–175.

³⁹ HE 32/2001, 54–55.

⁴⁰ Linna 2009, 223.

⁴¹ HE 32/2001, 67.

jatkamatta käsittelyä. Myös hakemusasian liitännäisvaatimus voidaan hylätä selvästi perusteettomana.⁴²

Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n mukaan hakemusasian ratkaisu annetaan kansliassa tai julistetaan istunnossa. Kuten kuvasta kaksi voi nähdä, jos hakemusasia on käsitelty kirjallisessa menettelyssä, myös päätös annetaan kansliassa. Jos hakemusasiassa on järjestetty hakemusasian istunto, niin päätös voidaan antaa joko istunnossa tai kansliassa. Hakemusasian ratkaisun antaminen kansliassa, jossa on hakemusasian istunto on pidetty, on tarkoitettu käytettäväksi vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Ratkaisun antaminen kansliassa voidaan antaa esimerkiksi asiassa, joka on laaja tai vaikea. Jos hakemusasian käsittelyä on jatkettu riita-asian käsittelyjärjestyksessä, ratkaisu annetaan joko kirjallisessa valmistelussa tai pääkäsittelyssä. Riita-asian järjestyksessä käsitellyssä hakemusasiassa voidaan antaa päätös kansliassa, jos asia on ollut laaja ja vaikea tai päätöksen laatiminen taikka tuomioistuimen jäsenten neuvottelu sitä vaatii.⁴³

⁴² Linna 2009, 225.

⁴³ Linna 2009, 225–226.

5 Muutoksenhaku

Käräjäoikeuden antamasta tuomiosta tai päätöksestä asianosainen saa hakea muutosta valittamalla, jollei muutoksenhakua ole erikseen kielletty. Säädökset ovat oikeudenkäymiskaaren 25 luvussa. Muutoksenhakuoikeus perustuu Suomen perustuslakiin (731/1999), mutta esimerkiksi Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa (439/1990, SopS 19) säädetään erikseen muutoksenhakuoikeudesta rikosasioissa. Pääsääntöisesti riita-, rikos- ja hakemusasioissa muutoksenhaku on samanlainen. Rikoslaisissa on säädelty muutama erityissäännös koskien muutoksenhakua rikosasiassa, esimerkiksi vangin kantelu.⁴⁴

Oikeus hakea muutosta tuomioistuimen päätökseen sisältyy perustuslain 21 §:n mukaan perusoikeuksiin. Tämän vuoksi käräjäoikeuden ratkaisuihin voidaan hakea muutosta pääsääntöisesti valittamalla.⁴⁵ Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 3 §:n 2 momentissa säädetään, että käräjäoikeuden tulee päätökseen liittää kirjalliset muutoksenhakuohjeet, joissa selostetaan, miten päätökseen tyytymättömän tulee menetellä.

5.1 Tyytymättömyyden ilmoittaminen

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 5 §:n mukaan asianosaisen, joka haluaa valittaa, tulee ilmoittaa tyytymättömyyttään käräjäoikeuden ratkaisuun, jolloin hän varaa itselleen mahdollisuuden valituksen tekemiselle. Tyytymättömyyttä tulee ilmoittaa viimeistään seitsemäntenä päivänä ratkaisun julistamisesta tai antamisesta. Tyytymättömyyden voi ilmoittaa joko suullisesti tai kirjallisesti asian ratkaisseelle tuomioistuimelle tai sen kansliaan virka-aikana. Tyytymättömyyden ilmoitus voi koskea koko ratkaisua tai tiettyä osaa ratkaisusta esimerkiksi päiväsakkojen määrää. Jos kukaan ei määrääjässä ilmoita tyytymättömyyttä käräjäoikeuden ratkaisuun saa lainvoiman.⁴⁶

5.2 Valitus

Määräaika valituksen tekemiselle on 30 päivää käräjäoikeuden ratkaisunantopäivästä. Kirjallinen valitus toimitetaan sen käräjäoikeuden kansliaan, joka on asian ratkaissut. Valituskirjelmä osoitetaan kuitenkin hovioikeudelle.⁴⁷ Esimerkiksi Espoon käräjäoikeuden ratkaisuja kos-

⁴⁴ Linna 2012, 160 ja 162.

⁴⁵ Niemi 2012, 1133-1134.

⁴⁶ Linna 2012, 163.

⁴⁷ Linna 2012, 163.

kevat valitukset osoitetaan Helsingin hovioikeudelle. Hovioikeuteen jätettyä valitusta ei kuitenkaan jätetä tutkimatta oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 18 §:n nojalla. Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 15 §:ssä on säädetty, mitä tietoja valituksessa tulee olla. Valituskirjelmässä on mainittava ratkaisu, johon haetaan muutosta sekä miltä osin muutosta haetaan. Valituksessa tulee olla perusteet muutoksenhauille, miltä osin käräjäoikeuden ratkaisun perusteet/perustelut ovat valittajan mielestä virheelliset, todisteet ja niiden todistusteemat sekä mahdollinen pyyntö suullisen pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa.

5.3 Jatkokäsittelylupa

Vuonna 2011 voimaan tullut lakimuutos oikeudenkäymiskaareen velvoitti jatkokäsittelyluvan hakemista hovioikeudelta, sitä ennen muutosta sai hakea rajoituksetta. Vuoden 2011 voimaan tulleissa säädöksissä jatkokäsittelyluvan tarve riippui riita-asioissa esitetyn vaatimuksen ja käräjäoikeuden ratkaisun välisestä erotuksesta. Rikosasioissa jatkokäsittelyluvan tarve määräytyi rangaistuksen pituuden osalta. Hakemusasiat eivät kuuluneet jatkolupakäsittelyjärjestelmän piiriin.⁴⁸ Jatkokäsittelylupajärjestelmä laajentui vuonna 2015. Nykyään riita- ja hakemusasioissa tarvitaan aina jatkokäsittelylupa. Rikosasioissa niin syyttäjä, vastaaja kuin asianomistaja tarvitsee jatkokäsittelyluvan, jos vastaajaa ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin kahdeksan kuukautta vankeutta. Oikeudenkäymiskaaren mukaan jatkokäsittelylupa myönnetään, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta, oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida myöntämättä jatkokäsittelylupaa tai luvan myöntäminen on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa eli luvan myöntämiselle on muu painava syy. Jos hovioikeus ei myönnä valitusasiassa jatkokäsittelylupaa, käräjäoikeuden ratkaisu jää pysyväksi.⁴⁹

5.4 Vastavalitus

Valittajan vastapuoli voi oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 14 a ja b §:n mukaan, valittaa osaltaan käräjäoikeuden tuomiosta tyytymättömyyttään ilmoittamatta. Määräaika valitusta varten on kaksi viikkoa valittajalle asetetun valitusmääräajan päättymisestä. Vastavalitus raukeaa, jos valitus peruutetaan, raukeaa tai jätetään tutkimatta tai valittajalle ei myönnetä jatkokäsittelylupaa. Jos valitus perutaan vasta pääkäsittelyssä, silloin vastavalitus ei raukea. Muissa kuin edellä mainituissa tapauksissa vastavalituksen osalta noudatetaan, mitä valituksessa säädetään.

⁴⁸ Linna 2012, 173–179.

⁴⁹ HE 105/2009, 36.

6 Avioliittolaista

Suomen avioliittolaki (234/1929) tuli voimaan 1.1.1930, mutta sitä on muutettu sen jälkeen useita kymmeniä kertoja. Muutosten ansiosta avioliittolaki ei ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeus- ja perusoikeusvelvoitteiden kanssa. Suomessa ei ole mahdollista pakottaa ketään avioliittoon vastoin hänen omaa suostumustaan. Samalla avioliiton pätevyyyden kannalta ei ole merkitystä sillä, mistä syistä avioliitto on solmittu. Tästä on Korkeimman oikeuden päätös KKO 2005:84.⁵⁰

6.1 Syllisyys- ja irtisanomisperiaate

Vuosina 1929-1987 Suomessa oli voimassa vahvasti syllisyysperiaatteelle rakennettu erojärjestelmä. Avioeron sai, jos oli tehnyt huorin tai muun siihen rinnastuvan haurellisen teon, tartuttanut puolisoon avioliiton aikana sukupuolitaudin, tavoitellut puolison henkeä tai esimerkiksi jatkuvasti väärin käyttänyt huumausaineita.

Avioeroa koskeva lainsäädäntö voi rakentua syllisyysperiaatteen, välienrikkoutumisperiaatteen tai irtisanomisperiaatteen varaan. Nykyään Suomen avioeroa koskeva lainsäädäntö perustuu irtisanomisperiaatteelle, kuten myös muissakin Pohjoismaissa.⁵¹ Ulkomaalaistaustaisille henkilölle tämä on saattanut tulla yllätyksenä, kun hakemuksessa ei ole missään kohtaa mihin kirjoittaa perustelut tai syyt avioeron hakemiselle.

6.2 Asumusero

Ennen vuoden 1988 avioliittolain uudistusta, tuomioistuimien saattoi tuomita puoliset asumuseroon. Vuoden kuluttua asumuseroon tuomitsemisesta, kummallakin puolisoilla oli oikeus hakea avioeroa asumuseron perusteella. Jos hakemusta ei jätetty tuomioistuimeen, asumusero jatkui ja avioliitto oli voimassa. Nykysäännösten mukaan tällainen ei ole enää mahdollista.⁵²

6.3 Yhdenvertaiset puoliset

Ennen avioliittolain säätämistä Suomessa noudatettiin naimiskaarta, joka oli tullut voimaan 1734 valtiopäivillä. Naimiskaaren mukaan vaimo oli miehensä edusmiehyyden alainen, joka

⁵⁰ Kangas 2013, 238.

⁵¹ Kangas 2002, 225-226.

⁵² Gottberg 2007, 47-48.

tarkoitti, että miehellä oli valta edustaa perhettä ulospäin. Edusmiehyyteen katsottiin kuuluvan myös perheenisänvalta, joka tarkoitti sitä, että miehen mielipide oli viimekädessä määrävä myös perheen sisäisissä erimielisyyksissä. Avioliittolain säätäminen merkitsi olennaista muutosta yhdenvertaisuuteen. Laki rakentuikin ajatukselle, että puoliset ovat oikeudellisesti yhdenvertaiset. Nykyisen avioliittolain mukaan puoliset ovat keskenään yhdenvertaiset. Kummallakin puolisollla on oikeus itse päättää osallistumisestaan ansiotyöhön sekä yhteiskunnalliseen ja muuhun toimintaan kodin ulkopuolella. Avioliitto ei rajoita puolison oikeutta tehdä sopimuksia, jollei toisin ole säädetty.⁵³

6.4 Taloudellinen sopimus

Juridisesta näkökulmasta katsottuna avioliitosta on tullut taloudellinen sopimus, joka voidaan purkaa syytä ilmoittamatta yhdessä tai yksipuolisesti kuuden kuukauden irtisanomisajalla. Avioliittolain taloudellinen painotus ja sukupuolineutraalisuus mahdollistivat sen, että vuoden 2001 laki rekisteröidystä parisuhteesta (950/2001) voitiin säätää viittaustekniikalla. Rekisteröidyn parisuhteenpurkautumisella on esimerkiksi samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton purkautumisella, jollei toisin säädetä.⁵⁴

6.5 Tasa-arvoinen avioliittolaki

Suomi on tällä hetkellä viimeinen Pohjoismaa, jossa samaa sukupuolta olevat pariskunnat eivät voi solmia avioliittoa. Samaa sukupuolta olevien avioliitto tuli mahdolliseksi Ruotsissa ja Norjassa vuonna 2009, Islannissa 2010 ja Tanskassa 2012.⁵⁵ Samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat solmia Suomessa avioliiton maaliskuussa 2017 alkaen.

Kansalaisaloitteesta (KAA 3/2013) lähtenyt tasa-arvoinen avioliittolaki tulee voimaan 1.3.2017. Eduskunta hyväksyi joulukuussa 2014 avioliittolain muutoksen, jonka mukaan samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat solmia avioliiton. Hallituksen esityksen tavoite oli tehdä lainsäädäntöön avioliittolain muutoksesta johtuvat tarpeelliset muutokset sekä selventää oikeustilaa liittyen rekisteröityihin parisuhteisiin. Voimassa olevan lainsäädännön avioliittokäsitteen sisältävissä laeista monet ovat jo sellaisinaan sovellettavissa samaa sukupuolta oleviin puolisoihin.⁵⁶

⁵³ Aarnio-Helin 1992, 28-29.

⁵⁴ Gottberg 2007, 6-8 ja 44.

⁵⁵ Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa 2014, 9-15.

⁵⁶ HE 65/2015, 3.

Hallituksen esityksen keskeinen ehdotus oli että avioliittolakiin tulee muutos, jonka mukaan Suomessa parisuhteensa rekisteröineet voivat yhteisellä ilmoituksella muuttaa rekisteröidyn parisuhteensa avioliitoksi. Pelkkä ilmoitusmenettely on riittävä, koska parisuhteen rekisteröinnin esteet tutkittiin jo ennen rekisteröintiä avioliittolain säännöksiä soveltaen. Ilmoitus tulee tehdä maistraatille eikä sille aseteta määräaika. Lain voimaan tulon jälkeen Suomessa voidaan tunnustaa ulkomailla rekisteröityjä parisuhteita, mutta vain Suomessa rekisteröity parisuhde voidaan muuttaa avioliitoksi.

Lain valmistelun aikana pohdittiin parisuhteen rekisteröinnin luopumisesta, koska käsite alunperin luotiin, jotta samaa sukupuolta oleville pareille haluttiin antaa lähes samat oikeudet ja velvollisuudet kuin aviopareille. Jos olisi päädytty muuttamaan rekisteröidyt parisuhteet automaattisesti avioliitoiksi, olisi se ongelmallinen niille rekisteröidyssä parisuhteessa eläville, jotka esimerkiksi periaatteellisista syistä eivät halua elää avioliitossa. Jos olisi säilytetty mahdollisuus rekisteröidä parisuhde, samaa sukupuolta olevat kumppanit olisivat pystyneet valita avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välillä. Avioliittolain muutoksen myötä lähes päällekkäisten instituutioiden ylläpidolle ei ole tarvetta. Pohdintojen kautta päädyttiin ehdottamaan, että rekisteröityä parisuhdetta koskevasta laista kumotaan pykälät, jotka ovat mahdollistaneet parisuhteen rekisteröinnin.⁵⁷

Eduskunnassa on tällä hetkellä käsittelyssä kansalaisaloite (KAA 2/2016), jonka tavoitteen on kumota laki avioliittolain muuttamisesta annettu laki, joka ei vielä ole voimassa. Kansalaisaloitteen pääasiallinen tarkoitus on säilyttää avioliitto vain miehen ja naisen välillä, aidosti tasa-arvoisena avioliittona sekä suojella lapsen lähtökohtaista ihmisoikeutta eli oikeutta isään ja äitiin.⁵⁸ Kansalaisaloite käytiin eduskunnassa lähetekeskustelu 8.9.2016, jonka jälkeen asia lähetettiin lakivaliokuntaan.⁵⁹

⁵⁷ HE 65/2015, 4.

⁵⁸ KAA 2/2016, 2.

⁵⁹ Eduskunta

7 Avioliiton solmiminen ja parisuhteen rekisteröinti

Avioliittolain 1 §:n mukaan avioliitto solmitaan vihkimisellä. Ennen vihkimistä on selvitettävä, ettei avioliitolle ole esteitä. Esteiden tutkimisen tekee yleensä maistraatti. Avioliiton esteitä ovat voimassa oleva avioliitto tai rekisteröity parisuhde, lähisukulaisuus tai ala-ikäisyys. Todistus esteiden tutkimisesta ei saa olla neljää kuukautta vanhempi. Avioliittolain 4 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeriö voi kuitenkin erityisestä syystä antaa kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle luvan mennä avioliittoon.

7.1 Vihkiminen

Vihkiminen voi olla siviili- tai kirkollinen vihkiminen. Vihkimistilaisuudessa kummankin osapuolen tulee olla yhtä aikaa läsnä, koska vihkiminen on korostetun henkilökohtainen oikeustoimi. Osapuolten on myös todistettava henkilöllisyytensä vihkijälle. Vihkimisen on tapahduttava todistajien läsnä ollessa.⁶⁰ Tuomioistuimessa vihkimisen voi toimittaa laamanni, käräjätuomari, -viskaali tai -notaari. Espoon käräjäoikeudessa vihkimisiä toimittavat pääsääntöisesti joko laamanni tai käräjännotaari. Vuonna 2015 Espoon käräjäoikeudessa toimitettiin 29 kappaletta vihkimisiä. 1.10.2016 mennessä Espoon käräjäoikeudessa vihkimisiä on ollut 31 kappaletta.⁶¹ Luku sisältää myös virka-ajan ja/tai virkapaikan ulkopuolella toimitetut vihkimiset.

7.2 Parisuhteen rekisteröinti

Tällä hetkellä Suomen lainsäädännön mukaan avioliitto on naisen ja miehen välinen heteroseksuaalinen suhde. Muissa Pohjoismaissa avioliiton voivat solmia myös samaa sukupuolta olevat henkilöt. Samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat rekisteröidä parisuhteensa siten kuin rekisteröidyssä parisuhteesta annetussa laissa on säädetty. Parisuhteen rekisteröimisellä on jokseenkin samat oikeusvaikutuksen kuin avioliiton solmimisella. Merkittävimmät erot koskevat isyyttä, adoptiota ja sukunimeä.⁶² Laki rekisteröidyn parisuhteen 1 luvun 1 §:ssä edellytetään myös, että parisuhdetta rekisteröivien henkilöiden tulee olla vähintään 18 vuotta täyttäneitä. Tämä tarkoittaa, että oikeusministeriön erityislupa mennä avioliittoon ei koske rekisteröityä parisuhdetta.

Viranomainen, joka on oikeutettu siviilivihkimisen toimittamiseen, rekisteröi parisuhteen. Parisuhteen rekisteröiminen tapahtuu siten, että parisuhteen osapuolet yhdessä allekirjoitta-

⁶⁰ Kangas, 2013, 243–244.

⁶¹ Espoon käräjäoikeuden sisäinen diaari vihkimisille

⁶² Kangas, 2013, 239.

vat viranomaisen läsnäollessa rekisteröimistä tarkoittavan asiakirjan, jonka jälkeen viranomainen vahvistaa sen allekirjoituksellaan.⁶³

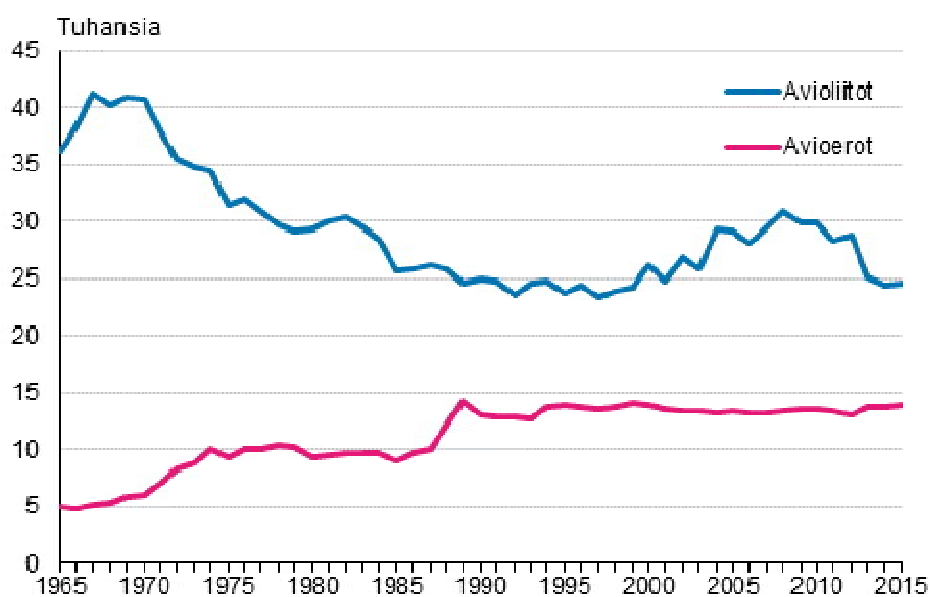
Lain valmistelun esitöissä on todettu, että samaa sukupuolta olevien kumppaneiden muodostamat parit jäävät kokonaan avioliittoa ja aviopuolisoita koskevan sääntelyn ulkopuolelle. Avioliiton omaisissa suhteissa eläviin pareihin sovelletaan käytännössä samaa sukupuolta olevien henkilöiden yhdessä elämistä koskevia säädöksiä. Henkilöiden yhdessä elämistä ei näin ollen yleensä ole pidetty avioliitonomaisena suhteena. Tällaiset parisuhteet eivät saa suojakseen sellaista suojaa, joita muille parisuhteille annetaan ja samalla niihin ei liitetä sellaisia velvollisuuksia, joita muille asetetaan parisuhteen perusteella. Esimerkiksi yhteiseen kotitalouteen kuuluvan omaisuuden käyttöä ja yhteisen kotitalouden jakamista avioliiton purkauttua säännellään avioliittolaissa. Myös lesken perintöoikeus ja lesken eläkkeet pyrkivät turvaamaan lesken asemaa puolison kuollessa. Samaa sukupuolta olevilla pareilla ei ole oikeutta yllä mainittuihin asioihin. Perhesuhteiden sääntely ei kuitenkaan perustu siihen, että minkälaista seksuaalisuutta suhteessa toteutetaan. Edellä mainitun vuoksi sille ei ole asiallista syytä, että samaa sukupuolta olevien parisuhteet jätetään sivuun perhesuhteille merkitystä antavan lainsäädännön soveltamispiiristä. Kuten hallituksen esityksessä on mainittu, kyseessä on avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio.⁶⁴

⁶³ Kangas 2013, 245.

⁶⁴ HE 200/2000, 4, 10–11, 14–15.

8 Avioliiton päättyminen ja avioero

Avioliittolain 3 §:n mukaan avioliitto purkautuu, kun toinen puoliso kuolee tai julistetaan kuolleeksi taikka puoliso tuomitaan avioeroon. Kuvassa 2 on kuvattu Suomessa solmitut avioliitot ja avioerojen määrä vuosilta 1965-2015. Kuten kuvasta voi todeta, avioerojen määrä on pysynyt samalla tasolla jo yli 20 vuotta. Jyrkähkö nousu on huomattavissa 1980-luvun lopulla, joka ajoittuu samaan aikaan kuin lainsäädäntöä muutettiin ja syyllisyysperiaatteesta luovuttiin. Tilastokeskuksen väestönmuutostietojen mukaan solmittujen avioliittojen määrä kasvoi vuonna 2015 248 kappaleella, kun kahtena edellisellä vuonna se oli vähentynyt. Vuonna 2015 avioliittoja solmittiin 24 708 ja 13 939 avioliittoa päättyi avioeroon vuonna 2015. Avioerojen määrä kasvoi 257 kappaleella vuoteen 2014 verrattuna. Todennäköisyys sille, että ensimmäinen avioliitto päättyy avioeroon on tilastokeskuksen mukaan 39 prosenttia. Tämä todennäköisyys on pysynyt samana jo vuosikymmenen ajan. Väite siitä, että puolet avioliitoista päättyisi avioeroon, ei pidä paikkansa ensimmäisten avioliittojen kohdalla.⁶⁵

Kuva 2: Avioliitot ja avioerot 1965-2015⁶⁶

⁶⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkójulkaisu].

⁶⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkójulkaisu].

8.1 Avioero

Avioliittolain 25 §:n mukaan avioeroa voidaan hakea harkinta-ajan kautta tai kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Voimassa olevan avioliittolain nojalla jokaisella on oikeus saada avioero, eikä hakemusta tarvitse enää perusteella esimerkiksi tietyillä syillä. Avioerovaatimusta ei siten voi riitauttaa tai vastustaa, sillä hakemuksen vastustamisella ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.⁶⁷ Avioerohakemuksen liitännäisvaatimuksena voi olla vaatimus lapsen hullosta, tapaamisoikeudesta, asumisesta ja elatusavusta, puolison elatusavusta, vaatimus yhteiselämän lopettamiseksi sekä pesänjakajan määrääminen ositusta varten. Muita vaatimuksia ei voida liittää avioerohakemukseen.

8.2 Avioero harkinta-ajan perusteella

Avioero harkinta-ajan perusteella on kaksivaiheinen. Avioliittolain 26 §:n mukaan harkinta-aika alkaa siitä, kun avioliiton purkamista koskeva puolisojen yhteinen hakemus on jätetty tuomioistuimelle tai sen kansliaan tai kun puolison yksin jättämä hakemus on annettu tiedoksi toiselle puolisolle.

Kuten liitteessä on kerrottu tiedoksianto toiselle puolisolle tapahtuu joko vastaanottotodistuksella, haastemiestiedoksiannolla tai saantitodistuksella. Kuten liitteessä on kerrottu, Espoon käräjäoikeuden kirjaamossa käsiteltävien avioerohakemuksien osalta käytäntö on seuraava: jos puoliset asuvat eri osoitteissa tiedoksianto tapahtuu ensisijaisesti vastaanottotodistuksella. Haastemiestiedoksiannosta käytetään silloin kun puoliset asuvat samassa osoitteessa, tiedoksianto vastaanottotodistuksella on epäonnistunut tai henkilö, jolle tiedoksianto on toimitettava, on hankalasti tavoitettava. Saantitodistuksella tapahtuvaa tiedoksiannosta käytetään enää pelkästään poikkeustapauksissa. Asiaan osallisella on yleensä 14 päivää aikaa antaa lausuma avioerovaatimuksen johdosta. Asia voidaan ratkaista myös ilman vastausta.

8.3 Harkinta-aika ja perheasioiden sovittelu

Kun harkinta-aika alkaa, tuomioistuimen on lykättävä asian käsittely avioeron osalta. Samalla tuomioistuimen on ilmoitettava, miten asia on harkinta-ajan loputtua saatettava jatkokäsittelyyn. Lisäksi on ilmoitettava, että perheasioiden sovittelu on puolisojen ja heidän perheensä käytettävissä. Edellä mainitusta on säädetty avioliittolain 29 §:ssä.

⁶⁷ Linna 2009, 117.

Perheasioiden sovittelun tarkoitus on, että perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat pyritään ensisijaisesti selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja että ratkaisu olisi sopimus. Perheasioiden sovittelijat antavat apua ja tukea pyynnöstä silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Sovittelijoiden puoleen voi kääntyä myös silloin, kun lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai sopimuksen noudattamisessa ilmenee ristiriitoja. Perheasioiden sovittelusta on säädetty avioliittolain 20 §:ssä. Espoon käräjäoikeuden käytäntönä on, että asiakkaan pyynnöstä lähetetään esite perheasioiden sovittelusta.

Avioliittolain 26 §:ssä on säädetty, kun harkinta-aikaa on kulunut vähintään kuusi kuukautta, puoliset tuomitaan avioeroon, jos he yhdessä sitä vaativat tai toinen heistä sitä vaatii. Vaatimus on tehtävä ennen kuin vuosi on kulunut harkinta-ajan alkamisesta. Sillä ei ole merkitystä, kuka alun perin laittoi avioeroprosessin vireille. Liian myöhään esitetty avioerovaatimus on jätettävä tutkimatta. Menetettyä määräaika ei ole mahdollista palauttaa, vaan prosessi on aloitettava alusta.⁶⁸

8.4 Harkinta-aika ilmoitus

Tuomioistuimille on asetettu modernin palveluperiaateideologian mukaisesti asiakkaiden informointivelvollisuus. Lykätessään avioeroasian käsittelyä, tuomioistuimen on ilmoitettava, miten asia voidaan harkinta-ajan kuluttua saattaa jatkokäsittelyyn.⁶⁹

Käytännössä tämä tarkoittaa harkinta-aikailmoituksen lähettämistä kummallekin puolisolle, riippumatta siitä kumpi puolisoista on laittanut avioeroasian vireille. Harkinta-aika ilmoituksessa kerrotaan, milloin harkinta-aika on alkanut, milloin harkinta-aika loppuu ja mikä on viimeinen päivä, jolloin toisen vaiheen avioerohakemus tulee jättää tuomioistuimelle. Koska harkinta-aika on kuusi kuukautta, voi toisen vaiheen avioerohakemuksen jättää käräjäoikeudelle todellisuudessa, kun harkinta-ajan alkamisesta on kulunut kuusi kuukautta ja yksi päivä, kuten liitteessä on kerrottu. Harkinta-aika ilmoituksessa kerrotaan myös, että käräjäoikeus ottaa avioeroasian käsittelyyn harkinta-ajan umpeuduttua hakemuksesta eli tuomioistuin ei automaattisesti käsittele avioeroasiaa harkinta-ajan umpeuduttua.

Espoon käräjäoikeuteen on tullut tasaisin väliajoin tiedusteluja miksi avioeropäätöstä ei ole vielä tullut, vaikka avioeroa on haettu yli vuosi sitten. Jos avioeroa koskevaa vaatimusta ei esitetä määräajassa, avioeroasia lakkaa olemasta vireillä. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 1991:77 todennut, että avioliittolain 26 §:n 2 momentissa tarkoitettu aika, jonka kulues-

⁶⁸ Kangas 2002, 228.

⁶⁹ Kangas 2013, 252.

sa uusi avioerovaatimus on esitettävä, ei ole sellainen määräaika, joka voidaan oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 17 §:n nojalla palauttaa. Luonnollisesti samalla myös avioeron vireillä oloon kytketyt oikeusvaikutukset menettävät merkityksensä. Tästä johtuen käräjäoikeuksiin tulee vuosittain vireille huomattavasti enemmän avioerohakemuksia kuin niitä tilastojen mukaan myönnetään. Vuosittain noin 4 500 vireille tullutta avioeroasiaa raukeaa.⁷⁰

8.5 Toisen vaiheen avioerohakemus

Kun harkinta-aika on kulunut umpeen, kumpikin puoliso voi vaatia avioeroa eli laittaa vireille toisen vaiheen avioerohakemuksen. Kumpikin puoliso voi vaatia avioeroa harkinta-ajan umpeuduttua riippumatta siitä, kumpi puolisoista alunperin on laittanut avioeroprosessin vireille.⁷¹

Jos vain toinen puolisoista jättää toisen vaiheen hakemuksen, hakemus annetaan tiedoksi toiselle puolisolalle, kuten liitteessä on kerrottu. Espoon käräjäoikeudessa tiedoksiantotapojen käyttö on sama kuin ensimmäisen avioerohakemuksen tiedoksiannossa kuten liitteestä ilmenee.

Poikkeuksena on, että toisen vaiheen tiedoksianto voidaan toimittaa myös puhelintiedoksiannona. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (362/2010) mahdollisti sen, kun tuomioistuimien huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksiannettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse. Puhelintiedoksianto voidaan toteuttaa, jos se soveltuu asiakirjan laatuun ja laajuuteen nähden puhelimitse tiedoksiannettavaksi. Vastaanottajan tulee epäilyksettä saada puhelimitse tieto asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkitys.

8.6 Avioero ilman harkinta-aikaa

Avioliittolain 27 §:n mukaan puoliset on tuomittava avioeroon ilman harkinta-aikaa:

1) jos puoliset ovat toisilleen sukua suoraan takenevassa ja etenevässä polvessa tai sisaruksia taikka puolisisaruksia, tällöin virallinen syyttäjä ajaa kannetta puolisoitten tuomitsemisesta avioeroon.

2) jos avioliitto on solmittu jommankumman puolison aikaisemman avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen ollessa voimassa, eikä aikaisempi avioliitto tai rekisteröity parisuhde vielä ole

⁷⁰ Kangas 2013, 252–253.

⁷¹ Kangas 2013, 252–253.

purkautunut. Näissä tapauksissa avioliittoa ei saa jatkaa, vaikka puoliset sitä haluaisivat. Kummallakin aikaisemman avioliiton puolisollla on oikeus saada avioero ilman harkinta-aikaa.

Puolisot voidaan tuomita avioeroon ilman harkinta-aikaa myös kahden vuoden erillään asuminen perusteella avioliittolain 27 §:n perusteella. Puolisoiden tulee olla asunut erillään keskeytyksestä vähintään kaksi vuotta. Jotta avioero voidaan myöntää kahden vuoden erillään asuminen perusteella, tulee erillään asumisesta olla näyttöä esimerkiksi ote väestötietojärjestelmästä tai talonkirjaote. Espoon käräjäoikeudessa käräjänotaarit käsittelevät avioerohakemuksia, joissa avioeroa on vaadittu kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Jos kahden vuoden erillään asuminen ei täyty, avioeroasiassa alkaa harkinta-aika.

Avioeron myöntäminen ilman harkinta-aikaa erillään asumisen perusteella edellyttää, että itse avioliitto on kestänyt vähintään kaksi vuotta. Aviopuolisot, jotka eivät ole koskaan asuneet yhdessä, eivät voi hakea avioeroa ilman harkinta-aikaa, jos avioliitto on kestänyt alle kaksi vuotta.⁷²

8.7 Edunvalvojan määrääminen avioeroasiassa

Jos toinen puolisoista on kykenemätön käyttämään itsenäisesti puhevaltaa avioeron oikeudenkäynnissä, voidaan hänelle määrätä oikeudenkäyntiä varten edunvalvoja. Holhoustoimilain esitöissä on korostettu, että avioeroa koskeva asia on erittäin henkilökohtainen, jonka vuoksi edunvalvojaa ei tulisi määrätä muutoin kuin tilanteissa, joissa esimerkiksi toinen puoliso käyttää hyväkseen aviopuolisonsa dementoitumista.⁷³

Määrätyllä edunvalvojalla on oikeus laittaa avioerohakemus vireille ja vastata päämiehensä puolesta avioeroa koskevaan vaatimukseen sekä oikeus harkinta-ajan päätyttyä toimittaa toisen vaiheen avioerohakemus.⁷⁴

8.8 Toimivaltainen käräjäoikeus avioeroasiassa

Avioeroa koskevat oikeuspaikkasäännökset ovat ehdottomia. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 11 §:n mukaan avioeroa koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä jommallakummalla puolisollla on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 18 §:n mukaan, jos ei muutoin ole tuomioistuinta jossa asia voidaan tutkia, avioeroa

⁷² Espoon käräjäoikeuden sisäinen ohje

⁷³ HE 146/1998, 42.

⁷⁴ Kangas 2013, 252.

koskeva asia tutkitaan käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä jommankumman puolison kotipaikka tai vakituinen kotipaikka on viimeksi ollut. Mikäli edellä mainitut eivät toteudu, asia tutkitaan Helsingin käräjäoikeudessa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 20 §:ssä on säädetty, että tuomioistuin, jossa hakemusasia on laitettu vireille, säilyy toimivaltaisena. Tämä tarkoittaa sitä, että avioeron toisen vaiheen hakemus jätetään samaan käräjäoikeuteen jonne ensimmäinen hakemus on jätetty vaikka puolisoitten kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka on vaihtunut harkinta-ajan kuluessa.⁷⁵

8.9 Avioeroasian siirtäminen toimivaltaiseen käräjäoikeuteen

Kuten edellä on todettu, avioeroasiaa koskee säännös ehdottomasta oikeuspaikasta, täten käräjäoikeuden tulee viran puolesta tutkia, onko sillä asiassa alueellinen toimivalta. Jos käräjäoikeudelta puuttuu toimivalta, tulee sen joko jättää hakemus tutkimatta tai hakijan suostumuksella siirtää hakemus toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtäminen edellyttää, että toimivaltainen käräjäoikeus voidaan helposti selvittää.⁷⁶ Oikeudenkäymiskaaren mukaan siirtoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta. Kuten liitteessä on kerrottu, Espoon käräjäoikeus tiedustelee puolisoilta esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostin välityksellä asian siirtämisestä toimivaltaiseen käräjäoikeuteen. Espoon käräjäoikeudessa siirtopäätöksen tekevät käräjänotaarit.

8.10 Avioerohakemuksen peruuttaminen

Avioerohakemuksen voi peruuttaa missä vaiheessa tahansa ennen lopullisen avioeropäätöksen tekemistä. Peruuttamiseen vaikuttaa esimerkiksi missä vaiheessa avioerohakemuksen käsittely on ja kuka peruutuksen tekee. Seuraavana on kuvattu, liitteessäkin kerrotut, erilaiset tilanteet koskien peruutusta, jotka on huomattu käytännön työssä:

1) Puolisoilta yhteinen ensimmäisen vaiheen hakemus

- Hakijat peruuttavat yhdessä
- Toinen puoliso peruuttaa
 - Puolisoita kehoitetaan perumaan hakemus yhdessä
 - Toiselta puolisoilta pyydetään lausuma koskien peruutusta, jos puoliso suostuu asia jää sillensä, jos puoliso ei hyväksy peruutusta harkinta-aika jatkuu ja peruuttajalle ilmoitetaan harkinta-ajan jatkumisesta.

⁷⁵ Aarnia - Helin 1992, 72.

⁷⁶ Linna 2009, 141–142.

Jos puoliso pysyy passiivisena asian suhteen, asian käsittely jää sillensä.

- 2) Toinen puolisoista jättänyt yksin ensimmäisen vaiheen hakemuksen
 - Asian käsittely jää sillensä, jos hakija peruuttaa hakemuksen ennen kuin hakemus on ehditty tiedoksi antaa toiselle puolisolle
 - Jos hakija peruuttaa tiedoksiannon jälkeen, pyydetään asiaan osalliselta lausuma peruutuksen johdosta

- 3) Puolisoilta saapunut yhteinen toisen vaiheen hakemus
 - Puolisot peruuttavat yhdessä vain toiseen vaiheen hakemuksen, jolloin harkinta-aika jatkuu
 - Puolisot peruuttavat yhdessä koko avioerohakemuksen, jolloin asian käsittely jää sillensä
 - Jos toinen puolisoista peruuttaa vain toisen vaiheen hakemuksen, pyydetään lausuma toiselta puolisolta
 - jos puoliso suostuu peruutukseen, harkinta-aika jatkuu
 - jos puoliso ei suostu, puolisot tuomitaan avioeroon
 - Jos toinen puolisoista peruuttaa koko avioerohakemuksen, pyydetään lausuma toiselta puolisolta
 - jos puoliso suostuu peruutukseen, harkinta-aika jatkuu
 - jos puoliso ei suostu, puolisot tuomitaan avioeroon

- 4) Toinen puolisoista jättänyt yksin toisen vaiheen hakemuksen
 - Toisen vaiheen hakemuksen käsittely jää sillensä, jos hakija peruuttaa ennen tiedoksiantoa toiselle puolisolle
 - Jos hakija peruuttaa koko avioerohakemuksen tiedoksiannon jälkeen, pyydetään toiselta puolisolta lausuma
 - Jos puoliso ei vastusta peruutusta tai on passiivinen, avioerohakemuksen käsittely jää sillensä
 - Jos puoliso vastustaa asian peruutusta, puolisot tuomitaan avioeroon
 - Jos hakija peruuttaa tiedoksiannon jälkeen toisen vaiheen hakemuksen, pyydetään toiselta puolisolta lausuma
 - Jos puoliso ei vastusta peruutusta tai on passiivinen, toisen vaiheen hakemuksen käsittely jää sillensä ja harkinta-aika jatkuu

- Jos puoliso vastustaa asian peruutusta, puoliset tuomitaan avioeroon.⁷⁷

⁷⁷ Espoon käräjäoikeuden sisäinen ohje

9 Avioeron liitännäisvaatimukset

Avioeron liitännäisvaatimuksina voi olla yhteiselämän lopettaminen, pesänjakajan määrääminen, lapsen huolto ja tapaamisoikeus ja elatus. Jos liitännäisvaatimus tulee vireille avioeroasian vireilläoloaikana, se voidaan liittää avioeroasian yhteyteen, jolloin avioeroasia ja liitännäisvaatimukset kuuluvat yhden hakemusmaksun sisälle.⁷⁸

Gottbergin mukaan julkisuudessa esitetyt väitteet siitä, että riitaiset liitännäisosoikeudenkäynnit ovat lisääntyneet avioerouudistuksen jälkeen, eivät ole täysin vailla pohjaa. Ennen uudistusta puolisoilla oli mahdollisuus kanavoida henkilökohtaiset ristiriidat ja katkeruus itse avioeroon syyllisyysoikeudenkäynnissä. Nykyään syytökset entistä puolisoa kohtaan ja siihen liittyvää näyttöä esitetään lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvissä riitaisissa oikeudenkäynneissä.⁷⁹

9.1 Yhteiselämän lopettaminen

Vuonna 1988 voimaan tulleeseen avioerolakiin tehty uudistus poisti niin sanotun pikaeron mahdollisuuden, joka aikaisemmin oli liittynyt syyllisyysperusteisiin. Käytännössä on kuitenkin tilanteita, joissa puolisoitten yhteiselämä on saatava loppumaan mahdollisimman pian. Tämän vuoksi lakiin otettiin yhteiselämän lopettamista koskeva säännös (AL 24§). Vaikka yhteiselämän lopettaminen ei ole sidoksissa avioeroon, käytännössä hakemus tehdään joko avioerohakemuksen yhteydessä tai avioeroprosessin aikana. Korkein oikeus on päätöksellään KKO 1995:98 linjannut, että vaatimus yhteiselämän lopettamiseksi voidaan esittää myös avioeron lainvoimaiseksi tulon jälkeen.

Avioliittolain 6 luvun 24 §:n mukaan tuomioistuin voi puolisoitten yhteisestä tai toisen puolison hakemusta päättää, kumpi puolisoista saa jäädä asumaan yhteiseen kotiin. Puoliso, jolla on isompi tarve asuntoon, saa jäädä asumaan puolisoitten yhteiseen kotiin. Toinen puolisoista veloitetaan muuttamaan pois. Tuomioistuin voi samalla antaa myös määräyksen koskien puolisoitten koti-irtaimiston käyttöä. Päätös on toistaiseksi voimassa oleva, mutta takarajana on joko kaksi vuotta tai kun puolisoitten välinen ositus on toimitettu. Koska kyseessä on väliaikainen järjestely, sillä ei ole merkitystä onko määräyksen kohteena omistus- vai vuokra-asunto tai kumpi puolisoista omistaa asunnon tai kumman nimissä vuokrasopimus on.⁸⁰ Lain mukaan

⁷⁸ Gottberg 2007, 44

⁷⁹ Gottberg 2007, 44.

⁸⁰ Gottberg 2007, 44–45, Kangas 2013, 248–249.

tuomioistuimen antama päätös voidaan panna heti täytäntöön, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

9.2 Aviovarallisuus, ositus ja pesänjakajan määrääminen

Kuten aikaisemmin on todettu, avioliitto on nykyään puolisoiden välinen taloudellinen sopimus. Solmiessaan avioliiton, puoliset tekevät sopimukset, jonka vaikutukset alkavat heti vihkimishetkellä. Puolisot ovat keskenään tasa-arvoiset ja avioliittolain 33 §:n mukaan heidän välillään vallitsee myös keskinäinen sopimusvapaus, jollei laissa toisin säädetä. Puolisoiden omistussuhteisiin tai velkasuhteisiin avioliiton solmiminen ei vaikuta. Avioliittolain 34 §:n mukaan se omaisuus, mikä puolisoilla on avioliittoon mennessä ollut tai minkä omaisuuden hän saa avioliiton aikana, kuuluu yksinään hänelle. Sama logiikka toimii velkojen suhteen: puoliset vastaavat yksin siitä velasta, jonka ovat ennen avioliittoa tai avioliiton aikana ottaneet. Omaisuuden erillisyyden periaatetta täydentää avioliittolain 36 §. Pääsääntönä on, että omaisuuden yksin omistava puoliso saa esimerkiksi vapaasti myydä, pantata, vuokrata tai lahjoittaa omaisuutta, avioliitostaan riippumatta. Poikkeuksena edellä mainituissa on niin sanottu vallinnanrajoitukset, joita säädetään avioliittolain 37-39 §:ssä.⁸¹

Avioliiton aikana avio-oikeus ei ole suuressa roolissa käytännön elämässä. Avio-oikeuden merkitys korostuu avioliiton päätyttyä ja osituksen toimittamisessa. Tällöin vähemmän omistavalla puolisoilla on oikeus saada enemmän omistavalta puolisoilta tasinkona sen verran omaisuutta, että puolisojen jako-osuudet ovat yhtä suuret. Edellä mainitun tilanteen puoliset voivat ohittaa tekemällä joko ennen avioliittoa tai avioliiton aikana avioehtosopimuksen. Avioehtosopimus rekisteröidään maistraattiin. Avioliittolain 43 §:ssä säädetään, että avioehtosopimus tulee voimaan, kun se on rekisteröity. Jos avioehtosopimus on jätetty maistraattiin avioliiton jo purkaututtua tai jos avioerohakemus on jo vireillä, avioehtosopimus ei tule voimaan. Avioehdolla avio-oikeus voidaan poistaa kokonaan tai osittain.⁸²

9.2.1 Ositus

Ositus purkaa puolisojen varallisuussuhteen. Avioliittolain 85 §:ssä määritellään, että omaisuuden ositus on toimitettava, jos avioeroa koskeva asia on vireillä tai kun avioliitto on purkautunut ja jos puoliso tai kuolleen puolison perillinen sitä vaatii. On siis olemassa kaksi ositusperustetta: avioero ja puolison kuolema. Määräaikaa osituksen toimittamiselle ei ole määritetty. Puolisot voivat sopia osituksesta, jolloin tulee tehdä osituskirja. Avioliittolain 98 § ja

⁸¹ Gottberg 1996, 11.

⁸² Gottberg 1996, 13.

perintökaaren (40/1965) 23 luvun 9 § määrittävät, että puolisoiden tulee allekirjoittaa osituskirjan ja kahden esteettömän todistajan tulee todistaa oikeaksi.⁸³

9.2.2 Pesänjakajan määrääminen

Jos puoliset eivät pääse sopimukseen osituksesta, puoliset voivat yksin tai yhdessä hakea käräjäoikeudelta pesänjakajan määräämistä perintökaaren 23 luvun 3 §:n perusteella. Avioerohakemuksen jättämisen yhteydessä voidaan samalla vaatia pesänjakajan määräämistä eli heti kun ositusperuste on syntynyt. Näin järjestelmä turvaa, että ositus saadaan käyntiin ja toimitetuksi riitaisissakin tapauksissa. Pesänjakajalla on velvollisuus saada osapuolet sopimaan osituksesta. Jos sovintoon ei päästä, pesänjakaja toimittaa osituksen avioliittolain ositussääntöjen mukaisesti. Pesänjakaja allekirjoittaa yksin jakokirjan.⁸⁴

9.3 Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen liittyvät vaatimukset

Avioliittolain 32 §:ssä säädetään, että tuomioistuimen on omasta aloitteestaan otettava käsiteltäväksi kysymys siitä, miten puolisoiden lasten huolto ja tapaamisoikeus olisi lapsen tai lasten etua silmällä pitäen järjestettävä.

Käsitellessään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tuomioistuimen on erityisesti kiinnitettävä asianosaisten huomio siihen, että huollon ja tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapsen myönteiset ja läheiset suhteet kumpaankin vanhempaan. Tuomioistuimen tulee antaa päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, jos lapsen jompikumpi vanhempi tai sosiaalilautakunta sitä vaatii.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) annetun lain 1 §:ssä säädetään, että lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.

⁸³ Gottberg 1996, 24-25.

⁸⁴ Gottberg 1996, 26.

Lain mukaan lapsen tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen vanhempien tulee keskinäisessä yhteisymmärryksessä ja etenkin lapsen etua silmällä pitäen pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä mainittujen periaatteiden mukaisesti.

Kuten laista ilmenee, tuomioistuin ei ole sidottu siihen, mitä vanhemmat vaativat tai ehdottavat. Tuomioistuimen on ratkaistava asia ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tuomioistuin voi kuitenkin vahvistaa vanhempien tekemä sopimus liittyen lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen ellei ole aihetta olettaa, että ratkaisu olisi vastoin lapsen etua. Vanhemmat voivat käydä vahvistamassa tekemänsä sopimuksen kunnan sosiaalitoimessa. Vahvistetulla sopimuksella on samat oikeusvaikutuksen kuin tuomioistuimen tekemällä päätöksellä, joka on saanut lainvoiman. Vanhemmat voivat keskenään sopia yhteishuollosta, yksinhuollosta, lapsen asumisesta ja tapaamisoikeudesta. Tuomioistuin voi määrätä lapselle kokonaan ulkopuolisen huoltajan vanhemman ohella tai sijasta, jos lapsen etu niin vaatii.⁸⁵

9.4 Lapsen elatus

Avoliittolaissa sanotaan, että lapsen oikeudesta saada elatusta vanhemmiltaan säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975). Laki lähtee siitä, että lapsella on oikeus riittävään elatukseen. Se käsittää lapsen kehitystason mukaisen aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämiseen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä niistä aiheutuvat kustannukset. Lapsen oikeus elatukseen alkaa hänen syntymästä ja päättyy hänen täyttäessään 18 vuotta.

Vanhempien elatusvastuuta voidaan luonnehtia ankaraksi vastuuksi. Elatusvastuusta ei voi vapautua esimerkiksi tekemällä sopimuksen asiasta. Elatusvastuuseen ei myöskään vaikuta lapsen huoltomuoto, asuminen tai muu vastaava asia. Vanhemmat vastaavat kykyjensä mukaan lapsen elatuksesta. Kun arvioidaan vanhemman elatuskykyä, otetaan huomioon ikä, työkyky, mahdollisuus osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä muu elatusvastuu, joka perustuu lakiin. Elatusvastuun ei tarvitse jakautua tasan vaan se jakautuu vanhempien elatuskyvyn mukaisessa suhteessa. Vanhemmalla, jolla on parempi elatuskyky, on velvollisuus panostaa lapsen elatukseen toista enemmän. Jos toisella vanhemmalla ei ole lainkaan elatuskykyä, elatusvastuu jää kokonaan toisen vanhemman harteille. Jos vanhempien

⁸⁵ Gottberg 2007, 164–166.

elatuskyky ei riitä turvaamaan lapsen elatusta, niin voi turvautua julkisista varoista maksettavaan elatustukeen.⁸⁶

9.5 Puolison elatus avioeron jälkeen

Puolisolle maksettava elatusapu on Suomessa poikkeuksellista ja vähimmäissuojan luontoinen. Avioliittolaki on koko sen voimassaoloajan tähdännyt siihen, että puoliset ovat avioeron jälkeen velvollisia elättämään itse itsensä, vaikka säännöstä siitä ei ole. Tämä on havaittavissa esimerkiksi vuoden 1987 avioliittolain muutoksen perusteluissa. Suomen järjestelmässä ei ole koskaan tähdätty siihen, että avioliiton aikainen elintaso tulisi säilyä avioeron jälkeen. Avioliittolain 47 §:n mukaan puolison elatusavun suorittamisen ehdoton edellytys on puolison elatuksen tarve. Kirjallisuudessa on yksiselitteisesti katsottu, että puolison kyvyttömyys elättää itse itsensä, tulee johtua avioliitosta. Puolison elatusapu tulee kysymykseen lähinnä pitkien avioliittojen jälkeen, jos avioliiton aikana kotona olleen puolison sijoittuminen työmarkkinoille ei onnistu puuttuvan ammattitaidon vuoksi.⁸⁷ Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2010:3 velvoittanut Petri H:n maksamaan entiselle puolisolleen JH:lle elatusapua kolme vuotta avioeron jälkeen. Korkein oikeus on katsonut, että JH:n olosuhteita koskevan selvityksen perusteella hänellä ei ole ollut avioliiton päättymisen jälkeen itsenäistä elatuskykyä, joka on johtunut nimenomaan avioliitosta. Melkein kymmenen vuotta kestäneen avioliiton aikana JH oli hoitanut kotia ja lapsia ja ainakin osaltaan tästä on johtunut vähäinen suomen kielen taito ja sekä jääminen vaille minkäänlaista ammatillista koulutusta. Korkein oikeus on edellä mainitun ratkaisun perusteluissa kuitenkin huomionnut Korkeimman oikeuden toisen ratkaisun KK 2004:104, jossa on lausuttu, että pääsääntöisesti avioero päättää toisen puolison elatusvelvollisuuden. Itse avioero sellaisenaan ei ole peruste elatusavun saamiselle.

⁸⁶ Gottberg 2007, 194–196

⁸⁷ Aarnio-Helin 1992, 39, Gottberg 2007, 48–49, Saarenpää 1992, 184

10 Avioeroon liittyvät kansainväliset säännökset

Normisto liittyen avioeron toimivaltaisiin viranomaisiin ja ratkaisujen tunnustamiseen sekä täytäntöönpanoon on 2000-luvun alussa monin tavoin uudistunut. Ennen uudistuksia sääntely oli kaksijakoinen. Pohjoismaisista suhteista säädettiin pohjoismaisessa avioliittosopimuksessa ja yleinen sääntely sisältyi lakiin eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellista suhteista (379/1929). Euroopan unionin myötä tilanne muuttui, että ensin voimaan tuli asetus tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja yhteisten lasten huoltoa koskeissa asioissa. Asetusta kutsutaan Bryssel II-asetukseksi. Pohjoismaisissa avioliittosopimus säilytti sovellettavuutensa Pohjoismaiden välisenä erityissopimuksena. Tosin sen oikeuspaikkasäännöksiä oli tietyiltä osin mukautettava Bryssel II-asetukseen. Tällä hetkellä on voimassa Bryssel II a-asetus, jonka soveltaminen alkoi 1.3.2005.⁸⁸

10.1 Bryssel Ila -asetus

Yleiset toimivaltaperusteet koskien puolisoiden avio-, avoeroa tai avioliiton julistamista pätemättömäksi löytyvät Bryssel Ila -asetuksen 3(1) artiklasta. Artiklan mukaan toimivalta on sillä jäsenvaltion tuomioistuimella,

a) jonka alueella:

- puolisoiden asuinpaikka (habitual residence) on, tai
- puolisoiden viimeinen asuinpaikka oli, jos toinen puolisoista asuu siellä edelleen, tai
- vastaajan asuinpaikka on, tai
- jommankumman puolison asuinpaikka on, jos puoliset jättävät yhteisen hakemuksen, tai
- hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään vuoden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä, taikka
- hakijan asuinpaikka on, jos hän on asunut siellä vähintään kuuden kuukauden ajan välittömästi ennen hakemuksen tekemistä ja hän on joko kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, hänen ”kotipaikkansa” on siellä;

b) jonka kansalaisia molemmat puoliset ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ”kotipaikka”.

⁸⁸ Gottberg 2007, 51–52.

Toimivaltaperusteiden periaate on, että asianosaisella on oltava todellinen side toimivaltaa käyttävään jäsenvaltioon. Perusteita ei voida asettaa keskenään mihinkään järjestykseen vaan ne ovat vaihtoehtoiset toisiinsa nähden. Toimivaltaperusteet ovat pakottavia, jonka vuoksi Suomen tuomioistuimen on viran puolesta jätettävä kanne tutkimatta, jos sillä ei ole toimivaltaa ja toisen jäsenvaltion tuomioistuimella on asiassa toimivalta⁸⁹

10.2 Asuinpaikka ja kotipaikka

Tärkein yksittäinen asia toimivaltaperusteissa on asuinpaikka, jota ei kuitenkaan ole määritelty itse asetuksessa. Tältä osin sovelletaan kansainvälistä yksityisoikeutta koskevaa oppia. Kansainvälisessä yksityisoikeudessa henkilön asuinpaikka katsotaan olevan siinä valtiossa, jossa hänen keskeinen elinympäristönsä on. Ongelmana on, että asuinpaikka- ja kotipaikkakäsitteet ovat erotettavissa toisistaan sekä se kuinka ero tehdään eri oikeusjärjestelmissä. Esimerkiksi Englannissa katsotaan asiaa enemmän juridiikan kannalta ja Suomessa huomiota enemmän saa tosiasiallisesti toteutunut asuminen. Muuttaminen toiseen valtioon ei automaattisesti tarkoita, että henkilön kotipaikka muuttuu.⁹⁰

10.3 Suomalaisen tuomioistuimen toimivalta kansainvälisessä avioerossa

Avioliittolain mukaan avioeroa koskeva asia, voidaan tutkia Suomessa, jos toisella puolisoilla on kotipaikka Suomessa. Myös silloin avioero asia voidaan tutkia Suomessa, jos hakijalla on ollut Suomessa kotipaikka tai muu läheinen yhteys Suomeen ja avioeron saaminen siinä valtiossa, jossa toisella puolisoilla on kotipaikka, ei ole lainkaan mahdollista tai aiheuttaa hakijalle kohtuuttomia vaikeuksia. Tällaisissa tapauksissa asian tutkimista Suomessa on pidettävä olosuhteisiin nähden aiheellisena. Vaikuttavia olosuhteita ovat esimerkiksi jos uudessa kotimaassa avioero on kokonaan kielletty tai erittäin vaikeasti saatavissa tai avioeroprosessi on erittäin kallis.⁹¹

Kun on tutkittu, että suomalaisella tuomioistuimella on kansainvälinen toimivalta, avioeroon sovelletaan aina Suomen lakia riippumatta siitä, minkä valtion kansalaisia puoliso ovat tai missä heidän kotipaikkansa on. Myös pohjoismaisen avioliittosopimuksen 9 artiklan mukaan kaikki jäsenvaltiot soveltavat avioeron myöntämiseen omaa lakiaan.⁹²

⁸⁹ Mikkola 2009, 162–163.

⁹⁰ Mikkola, 2009, 61–63 ja 163–164.

⁹¹ Mikkola 2009, 154.

⁹² Gottberg 2007, 53-54.

10.4 Oikeuspaikkakeinottelu

Kansainvälisessä avioliitto- ja jäämistöoikeudessa on myös oikeuspaikkakeinottelua. Tuomioistuimen kansainvälisen toimivallan rajaaminen suppeaksi erityisesti avioliitto-oikeutta koskevista kysymyksissä on vaikeaa, sillä kansainvälisten avioliittojen erilaisuuden vuoksi on vaikea löytää sellaista liittymää, joka olisi tarkoituksenmukainen kaikissa tapauksissa ja varautuminen erilaisiin tapauksiin edellyttää toimivaltasäännösten laajentamista. Tämän vuoksi kilpailevien oikeudenkäyntien mahdollisuutta ei ole voitu välttää, jos puoliset asuvat eri valtioissa ja perheen omaisuutta on eri maissa.⁹³

⁹³ Gottberg 2007, 43-44

11 Yhteenveto ja johtopäätökset

Avioerohakemus on yleisin hakemusasia, jota käsitellään käräjäoikeudessa. Avioeroprosessi voi helpommillaan olla yksi hakemus, jonka kumpikin puoliso on allekirjoittanut ja haetaan avioeroa kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Harkinta-ajan kautta haettua avioerohakemuksen käsittely voi nopeimmillaan olla pari päivää yli kuusi kuukautta. Kivuttomalta kuulostava purkuprosessi tukee myös juridista näkökulmaa itse avioliitosta. Avioliitosta on tullut taloudellinen sopimus, joka voidaan purkaa yhdessä tai yksin kuuden kuukauden irtisanomisajalla. Lainsäädäntö on muuttunut erittäin paljon verrattuna naimiskaareen tai vuonna 1929 vuomaan tulleeseen avioliittolakiin. Naimiskaaren aikaan käytännössä vaimo oli miehen omaisuutta, vielä 1980-luvulla avioerohakemus ja ensi vuonna Suomessa tulee voimaan avioliittolaki, joka mahdollistaa samaa sukupuolta olevien henkilöiden avioliiton solmimisen.

Kuten edellisessä kappaleessa on kerrottu, avioeropäätöksen saaminen voi olla vaivatonta. Myös itse avioliiton solmimisen voi helpoimmillaan olla toimitus esimerkiksi keskellä työpäivää lounastauolla. Lisäksi virka-aikana ja virkapaikassa tapahtuva vihkiminen on ilmaista. Ainoa pakollinen asia on todistus esteiden tutkimisesta hankkiminen maistraatista. Todistajat on mahdollista saada talon puolesta. Kun vihkijän ja kahden todistajan läsnäollessa sanoo toiselle tahdon, mielessä ei varmasti käy ajatus, että tahdon-sanan myötä sinulle tulee velvollisuuksia uutta puoliosiasi kohtaan, jotka löytyvät Suomen lainsäädännöstä.

Avioliiton solmiminen on ilmaista, mutta eroaminen ei. Ensimmäisen vaiheen avioerohakemuksesta kotiin saapuu postin mukana 200 euron lasku ja toisen vaiheen hakemuksesta vielä 100 euron lasku. Käsittelymaksut nousivat vuoden 2016 alussa oikeusministeriön asetuksella eräistä tuomioistuimen hakemusmaksuista 1744/2015 ensimmäisen vaiheen osalta 100 euroa eli 50 prosenttia ja toisen vaiheen osalta 40 euroa. Perustelut käsittelymaksujen nostamiselle olivat kansalaisten oikeusturvan säilyminen ja käsittelymaksujen nostaminen lähemmäs asioiden todellisia käsittelykustannuksia. Mielestäni oikeudenkäyntimaksut avioeron osalta ovat liian korkeat, vaikka oikeusapupäätöksellä on mahdollisuus saada maksuton oikeudenkäynti. Yhteensä 300 euron käsittelymaksu voi mielestäni nousta esteeksi jollekin henkilölle, joka harkitsee avioeron hakemista. Julkishallinnon maksut ovat jo itsenään ulosottoperusteisia, eikä niille tarvitse hakea yksipuolista tuomiota ulosottoperusteen saamiseksi.

Espoon käräjäoikeuden kirjaamossa käsiteltävien avioerohakemuksien käsittely ei käsittelyprosessina ole vaikea tai raskas. Sen vuoksi avioerohakemuksien käsittely soveltuu mielestäni todella hyvin oikeustieteen ylioppilaille, joita Espoon käräjäoikeudessa on useana kesänä ollut suorittamassa kolmen kuukauden harjoittelua. Oikeustieteellisestä tulevien harjoittelijoiden harjoittelun tarkoitus eroaa ammattikorkeakouluista tulleiden oikeustradenomiharjoittelijoiden. Itse koen, että oikeustradenomiharjoittelijoille tulisi kolmen kuukauden aikana näyttää mahdollisimman monipuolisesti käräjäoikeuden toimintaa ja mitä eri asialajeja käräjäoikeu-

dessa käsitellään. Yliopistoharjoittelijoiden tulisi harjoittelun aikana päästä tekemään astetta haasteellisempia työtehtäviä. Avioerohakemuksien käsittely on lainkäyttöä, vaikka käsittelyssä ei tarvitse tulkita lakipykälää samalla tavalla kuin esimerkiksi kärjätuomarin.

Yleensä opinnäytetyön liitteenä oleva ohjetta käyttää henkilö, jolle kärjäoikeuden käyttämät ohjelmat ja järjestelmät ei vielä ole tullut kauhean tutuksi. Tämän vuoksi ohjeen tyyli on selkeä ja työvaiheet on selitetty hiiren klikkauksen tarkkuudella. Ohjeen selkeydestä olen jo saanut positiivista palautetta. Itse olen vuoden 2016 alusta ollut työkierrossa täysin eri työtehtävissä kuin kirjaamossa ja vuoden aikana olen itsekin opiskellut erilaisia ohjeita. Huomioini olen niissä kiinnittänyt esimerkiksi, että tee asiakirjapohja koodilla x, mutta ohjeessa ei ole kerrottu mistä kyseisen asiakirjapohjan löytää.

Itse opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle liitteenä olevasta ohjeesta. Koska ohje on erittäin käytäntöön perustuva eikä itsessään sisällä paljoakaan teoriaa, niin siitä tuli painottaa itse opinnäytetyössä. Minun mielestä oli tärkeätä käydä jollakin tasolla läpi niin rikos- kuin riita-asian prosessi ennen kuin aloin tarkemmin selostamaan hakemusasioista ja avioeroista. Uskon, että opinnäytetyöstäni hyötyä omalla työpaikallani kuin myös henkilölle, jota aihe kiinnostaa.

Lähteet

Painetut lähteet

Aarnio, A & Helin, M. 1992. Suomen avioliitto-oikeus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus

Frände, D, Havansi E, Koulu, R, Lappalainen, J, Lindfors H, Niemi, J, Rautio J & Virolainen J. 2012. Prosessioikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Gottberg E. 1996. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:83. Turku: Åbo Akademis tryckeri

Gottberg, E. 2007. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. Turku: Kirjapaino Oy

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum

Linna, T. 2009. Hakemuslainkäyttö. Helsinki: Talentum

Mikkola, T. 2009. Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus. Helsinki: WSOYpro Oy

Kangas, U. 2002. Johdatus perhevarallisuus-oikeuteen. Helsinki: Helsingin oikeustieteellinen tiedekunta

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum

Saarenpää, A. 1992. Avioliittolain muutokset. Rovaniemi: Artikla

Sippo, J & Välimaa, A. 2003. Siviiliprosessin muutetut säännökset. Helsinki: Talentum

Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden sääntely eri maissa. 2014. Selvityksiä ja ohjeita. Helsinki: Oikeusministeriö

Sähköiset lähteet

Avioehtosopimus. Maistraatti. Viitattu 12.9.2016
<http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/avioehtosopimus/>

Muut rekisteröinnit. Maistraatti. Viitattu: 12.9.2016
http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/muut_rekisteroinnit/#Osituskirjan%20rekister%C3%B6innit

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6413. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 10.9.2016.

Valtiopäiväasia. Eduskunta. Viitattu 13.9.2016

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KAA_2+2016.aspx

Oikeudelliset lähteet

Avoliittolaki 13.6.1929/234

Kotikuntalaki 11.3.1994/201

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4

Perintökaari 5.2.1965/40

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Tuomioistuinlaki 673/2016

Laki eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista 5.12.1929/379

Laki hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa 30.4.1986/307

Laki holhustoimesta 1.4.1999/442

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 30.8.2002/768

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 14.5.2010/362

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 24.6.2010/650

Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 24.1.20013/13

Oikeusministeriön asetus eräistä tuomioistuimen hakemusmaksuista 1744/2015

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (439/1990, SopS 19)

Bryssel Ila -asetus (EY) N:o 2201/2003

HE 32/2001 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta

HE 70/2008 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle riita-asioiden oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamiseksi

HE 105/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle muutoksenhakua käräjäoikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi

HE 65/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi

Kansalaisaloite KAA 2/2016 vp. Kansalaisaloite avioliiton säilyttämisestä aidosti tasa-arvoisena, miehen ja naisen välisenä liittona ja sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamisesta

Kuviot ja taulukot

Kuva 1: Hakemusasiain käsittelyn prosessikaavio	18
Kuva 2: Avioliitot ja avioerot 1965-2015.....	32

Liitteet

Liite 1: Avioeroasioiden käsittely Espoon käräjäoikeuden kirjaamossa

**Avioeroasioiden käsittely
Espoon käräjäoikeuden kirjaamossa**

Sisällys

1	Yleistä.....	4
2	Ensimmäisen vaiheen hakemus	4
3	Lausumapyynnön tekeminen ja tiedoksianto.....	4
	3.1 Vastaanottotodistus.....	5
	3.2 Saantitodistus.....	5
	3.3 Haastemies tiedoksianto	6
	3.4 Tiedoksiannonpäivämäärän merkitseminen sekä vastauksen määräpäivä	6
	3.5 Epäonnistunut tiedoksianto	7
	3.6 Myöhässä palautunut tiedoksiantotodistus	7
4	Harkinta-aika ilmoituksen tekeminen	7
5	Toisen aiheen hakemus	9
6	Avioeropäätöksen tekeminen	10
7	Toimenpiteet lainvoimaisuuden jälkeen	11
8	Arkistointi	11
9	Hakemuksen täydentäminen	12
10	Hakemuksen peruuttaminen	13
11	Toisen vaiheen hakemus ei ole saapunut ajoissa.....	14
12	Sillensä jättö päätös.....	14
13	Ero rekisteröidystä parisuhteesta	15
14	Ruotsinkieliset hakemukset	15
15	Kirjoitusvirhe päätöksessä.....	15
16	Salainen osoite / turvakielto.....	15
17	Päätösten palautuminen käräjäoikeuteen.....	16

1 Yleistä

Suomessa avioeroa voi hakea, joko harkinta-ajan tai kahden vuoden erillään asumisen perusteella.

Kirjaamossa työskentelevät voivat ratkaista avioerohakemuksia, joissa

- avioeroa haetaan **harkinta-ajan** perusteella
- kummankin osapuolen kotipaikka on **suomessa**, toisen osapuolen kotipaikka kuitenkin **Espoo tai Kauniainen**
- **Ei** ole liitännäisvaatimuksia

2 Ensimmäisen vaiheen hakemus

Kirjaamon puhelinpareina toimivat henkilöt kirjaavat uudet hakemukset Tuomasjärjestelmään ja ennen kirjausta varmistavat ettei hakemus ole jo vireillä.

Käsittelijän tulee tarkistaa Tuomaksesta, että koneella on asianosaisten tiedot oikein (myös siis oikeinkirjoitus), heidän asema ja sen, että koodaus on oikein. On hyvä myös tarkistaa, että hakemuksen saapumispäivä on sama kuin mikä Tuomakseen on merkitty.

Tämän jälkeen käsittelijä hyväksyy hakemuksen (**Asiantiedot -> hyväksyminen**)

- Jos molemmat ovat hakijoina, niin valitaan **hakemus valmisteltavaksi**
- Jos yksi hakija, niin valitaan **hakemus toimitetaan tiedoksiannettavaksi**.

Jos molemmat hakijoina, voidaan tehdä harkinta-aika ilmoitus (kohta 4)

Jos vain toinen on hakijana, hakemus täytyy ensiksi antaa tiedoksi asiaan osalliselle (kohta 3)

3 Lausumapyynnön tekeminen ja tiedoksianto

Jos avioeroa hakee vain toinen puolisoista, niin hakemus täytyy antaa tiedoksi toiselle osapuolelle (asiaan osallinen). Tiedoksiantotapoja on kolme, jotka ovat vastaanotto- ja saantitodistus sekä haastemiestiedoksianto.

Asiakkaalle lähtee AINA lausumapyynnön mukana hakemuksen kaksoiskappale tai kopio hakemuksesta.

Lausumapyynnön tekeminen:

TUOMAS

Tiedoksiannot -> Notes

("ponnahtaa" Notesin puolelle)

NOTES

Kaikki asiakirjat -> Uusi -> 110 Lausumapyyntö

HUOM! Jos olet luomassa ensimmäistä asiakirjaa kyseiseen diaariin, niin Notes herjaa, että "Diaarilla HP 16/1234 ei ole asiakirjoja". Paina OK, ei aiheuta toimenpiteitä.

Asiakirjaan seuraavat toimenpiteet

- 2.osaston perään **kauttaviiva ja kirjaamo**
- Valitse vastaanottaja (yläriviltä)
- Lausuman toimittaminen käräjäoikeudelle kohdassa siirrä täppä **VASTAUSPÄIVIEN LUKUMÄÄRÄ**, pääsääntöisesti lukumäärä on 14 ja se tulee automaattisesti

- Kirjoita liitteet kohtaan mitä liitteitä lausumapyynnön mukana on (melkein aina pelkästään hakemus)

Tallenna asiakirja ja tulosta meille jäävä kappale.

Jatka kohdan 3.1-3.3 mukaan riippuen siitä, millä tavalla tiedoksianto toimitetaan.

3.1 Vastaanottotodistus

Jos puoliset asuvat eri osoitteissa, käytetään **vastaanottotodistusta**.

Asiakkaalle menevä kappale tulostetaan seuraavasti:

- **TULOSTA - LÄHETÄ**
- VA vastaanottotodistus
- Tiedoksiannon määräpäivä kahden viikon päähän. (**HUOM!** Jos teet lausumapyynnön ja tiedät, että lähtee postin mukana vasta seuraavana päivänä laita **2 vko + 1 pv**)
- TALLENNA
- TULOSTA KAIKKI

Asiakkaalle menevä lausumapyyntö ja vastaanottotodistus tulee **ALLEKIRJOITTAA**. Vastaanottotodistukseen **laitetaan PALAUTA/TURNERAS**-leima. Yliviivaustussilla voi korostaa todistuksen viimeisen palautuspäivän.

Lausumapyynnön mukaan tulee laittaa myös palautuskuori ja kuoreen kannattaa laittaa myös oma käsittelijätunnus. Asiakkaalle menevä kappale viedään postitukseen.

Meidän asiakirjoihin jäävää kappaletta ei tarvitse allekirjoittaa. Merkitse etusivulle VA ja palautuksen määräpäivä ja laita asiakirjat VA-todistus pinoon oikeaan kohtaan. Asiakirjat ovat päivämäärä järjestyksessä. Lähin päivämäärä ylimpänä.

3.2 Saantitodistus

Tätä tiedoksiantotapaa käytetään vain **poikkeustapauksissa!**

Asiakkaalle menevä kappale tulostetaan seuraavasti:

- **TULOSTA - LÄHETÄ**
- SA Saantitodistus
- Tiedoksiannon määräpäivä kuukauden päähän.
- TALLENNA
- TULOSTA KAIKKI

Asiakkaalle menevä lausumapyyntö allekirjoitetaan. Lausumapyyntö laitetaan kirjekuoreen, jonka päälle liimataan täytetty saantitodistuskirje-kortti. Espoon käräjäoikeuden osoitteen kanssa samaan lokeroon kirjoitetaan asianumero sekä kirjaamo. **Ruksi kohtaan, että luovutetaan vain vastaanottajalle henkilökohtaisesti!!!**

Meidän asiakirjoihin jäävää kappaletta ei tarvitse allekirjoittaa. Merkitse etusivulle SA ja palautuksen määräpäivä ja laita SAANTITODISTUS pinoon oikeaan kohtaan. Asiakirjat ovat päivämäärä järjestyksessä. Lähin päivämäärä ylimpänä.

Saantitodistuskirje postitukseen.

3.3 Haastemies tiedoksianto

Haastemiestiedoksiantoa käytetään, jos puoliset asuvat **samassa osoitteessa**, vastaanottotodistusta ei ole palautettu tai jos tiedetään, että henkilö on vaikeasti tavoitettavana.

Haastemiehelle menevä kappale tulostetaan seuraavasti:

- **TULOSTA - LÄHETÄ**
- HA Haastemies
- Tiedoksiannon määräpäivä kuukauden päähän
- Tallenna
- Tulosta kaikki

Asiakkaan kappale (tiedoksiantotodistus, allekirjoitettu lausumapyyntö ja hakemus) niitataan yhteen omana nippuna ja haastemiehen kappale (tiedoksiantotodistus) niitataan yhteen. Molemmat kappaleet niitillä laitetaan yhteen. Pääsääntöisesti kirjataan itse tiedoksianto haastemiesjärjestelmään (etenkin kun ihmisiä on lomalla), mutta jos on kiire kirjaamisen voi siirtää haastemieskirjauksia tekeväälle.

Meidän asiakirjoihin jäävää kappaletta ei tarvitse allekirjoittaa. Merkitse etusivulle HM ja palautuksen määräpäivä ja laita HAASTEMIEHELLÄ pinoon oikeaan kohtaan. Asiakirjat ovat päivämäärä järjestyksessä. On hyvä myös merkitä meille jäävään lausumapyyntöön, että minkä käräjäoikeuden haastemiehille on mennyt, jos ei ole Espoon. Toisen käräjäoikeuden haastemiehille lähtevä tiedoksianto postitukseen. Oikean käräjäoikeuden löytää esimerkiksi www.oikeus.fi-sivuston kuntaluettelosta.

3.4 Tiedoksiannonpäivämäärän merkitseminen sekä vastauksen määräpäivä

Kun vastaanotto-, saantitodistus tai tiedoksiantotodistus haastemieleheltä palautuu, tulee Tuomakseen merkitä tiedoksiannonpäivämäärä

Tuomas -> Tiedoksiannot -> Tiedoksiannot
Klikkaa auki oikea rivi ja merkitse tiedoksi annettu (pvm) kohtaan oikea päivämäärä.

Vastaanottotodistuksessa päivämäärä on minkä asiakas on merkinnyt päiväys kohtaan.

Saantitodistuksessa postin leiman päivämäärä / päiväys kohdassa oleva päivämäärä.

Haastemies tiedoksiannoissa tiedoksiannon päivämäärä on se, jonka haastemies on asiakirjaan kirjoittanut.

Kun tiedoksiantopäivämäärä on merkitty, Tuomas antaa automaattisesti vastauksen määräpäivän (Vastauksen määräpv). Kirjoita VASTAUS ja vastauksen määräpäivä tiedoksiantotodistukseen ja laita asiakirjat määräpäiväseuranta pinoon oikeaan kohtaan. Lähin päivämäärä ylimpänä.

Jos vastaus tulee niin merkitse Tuomaksen tiedoksianto-kohtaan vastauksen saapumispäivämäärä. Tuomas kysyy, että ”siirretäänkö ratkaistavaksi”. Valitse **KYLLÄ**.

HUOM! Vaikka hyväksyvä vastaus tulee, odotetaan kuitenkin, että vastauksen määräpäivä umpeutuu ennen kuin tehdään mitään päätöksiä.

Jos vastauksessa vastustetaan avioeroa ja/tai tulee liitännäisvaatimuksia, niin asia siirretään notaarille käsiteltäväksi. Lisää Tuomaksen yleisiin asianvaiheisiin (Käsittelymerkinnät → yle-

nen asianvaihe) esim. asiaan osalliselta saapunut liitännäisvaatimus. Tarkista, että tapahtuma.pvm on sama kuin milloin vastustus/vaatimus on saapunut.

Jaa juttu seuraavana vuorossa olevalle notaarille ja merkitse vihkoon jako. Vaihda Tuomakseen käsittelijä ja tulosta asiakirjoihin päiväkirja ja vie notaarin hakemuslokeroon.

3.5 Epäonnistunut tiedoksianto

Jos vastaanottotodistusta ei palaudu, niin tiedoksianto siirtyy haastemiehille. Vastaanottotodistuksia kannattaa ”pantata” muutamasta päivästä viikkoon. Usein asiakkaat palauttavat todistukset myöhässä. Tiedoksiantaminen siirtyy haastemiehille myös siinä tapauksessa, jos postista palautetaan saantitodistus merkinnällä, ettei ole noudettu.

Merkitse Tuomaksen tiedoksianto kohtaan, että tiedoksianto epäonnistunut ja tallenna. Tuomas kysyy, siirretäänkö asia valmisteluun / käsittelyyn, valitse EI. Jos vastaat kyllä, tila vaihtuu ratkaistavana. Jos vahingossa kuitenkin painat kyllä, tee asiantilan pakkomuutos. Käsitteilymerkinnät -> asian tilan pakkomuutos -> muuta tiedoksiannossa. Ja huomautuskenttään yksi välilyönti ->tallenna. Tee uusi lausumapyyntö haastemiehille normaalin tapaan. Muista laittaa mukaan kopio/kaksoiskappale hakemuksesta. Jos on ensimmäisenä yritetty tiedoksiantoa saantitodistuksella, voi hyödyntää kyseiseen lausumapyyntöön liitettyä kopiota/kaksoiskappaletta.

Jos huomaat, että saantitodistuspinossa määräajan ylittäneitä juttuja, niin silloin hyvä tarkistaa postin sivuilta asian tilanne. Postituslistat-kansiosta löydät saantitodistuksen lähetystunnuksen. Kannattaa katsoa koneelta, että minä päivänä tiedoksianto on tehty (helpottaa kansion selaamista). Kansio löytyy postituksen läheisyydestä.

- Jos postin sivuilta näkyy, että lähetys on luovutettu vastaanottajalle, tulosta asiakirja ja merkitse tiedoksiantopäivämäärä sen mukaan. Tämä toimii todistuksena tiedoksiannosta.
- Jos postin sivuilla näkyy, että lähetystä ei noudettu ja lähetys on palautettu lähettäjälle, niin tulosta ja siirrä tiedoksianto haastemiehille.

3.6 Myöhässä palautunut tiedoksiantotodistus

Jos vastaanottotodistus palautuu myöhässä ja olet ja laittanut tiedoksiannon haastemiehille, niin merkitse Tuomaksen tiedoksianto kohtaan seuraavasti:

- Poista vastaanottotodistuksen kohdalta täppä ”Tiedoksianto epäonnistu” ja merkitse normaalisti tiedoksiantomerkinnät. Päivämäärä seuranta jne. menee vastaanottotodistuksen mukaisesti.
- Merkitse haastemiestiedoksianto epäonnistuneeksi ja **peruuta tiedoksianto haastemiehellä** sähköpostilla ja lähetä sähköposti myös käräjäpäivystykseen (espoo_kp). Jos tiedoksianto on toisessa käräjäoikeudessa, niin peruutuksen voi lähettää kyseisen käräjäoikeuden virastopostiin.

4 Harkinta-aika ilmoituksen tekeminen

Harkinta-aika ilmoitus voidaan tehdä, jos molemmat ovat olleet hakijoina tai kun toiselle osapuolelle hakemus on tiedoksiannettu ja vastauksen määräpäivä on umpeutunut.

Ennen harkinta-aika ilmoituksen tekemistä muuta itsesi Tuomaksessa käsittelijäksi!!!

TUOMAS

Asiantiedot

-> Ratkaisut

- RATK.PVM Kuluva päivä
- MÄÄRÄPVM Yksi vuosi harkinta-ajan alkamisesta
- RATK.KOODI 09 (harkinta-ajan alkaminen)
- RATKAISUTIEDOT Osaratkaisu
- TALLENNA (Käsittelijän nimi tulee automaattisesti)

NOTES -> OK

NOTES

-> Kaikki asiakirjat

-> Uusi

-> 400 avioeroasian h-a päätös

-> OK

-> Ratkaisunumero (tummaa, ok)

Harkinta-aika ilmoitukseen tulee merkitä seuraavat päivämäärät

Harkinta-ajan alkamispäivä **pvm**

- vireilletulopäivästä, jos yhteinen hakemus
- tiedoksiantopäivästä, jos vain toinen ollut hakijana

Käräjäoikeus voi ottaa asian jatkokäsittelyyn ... aikaisintaan **pvm** (6 kk + 1 pv harkinta-ajan alkamisesta) Lisäpäivä sen takia, ettei voida ottaa käsittelyyn ennen kuin 6 kk on kulunut umpeen.

HUOM! Jos harkinta aika alkaa elokuun loppupuolella ja toisen vaiheen voisi jättää "helmikuun olemattomina 29-31.päivinä", niin toisen vaiheen jättöpäiväksi tulee merkitä **1.3.** Tämä siksi, että **lasketaan kuukausia, ei päiviä.** Samoin jos harkinta-aika alkaa karkauspäivänä eli 29. helmikuuta, niin 2-vaiheen hakemuksen viimeinen jättöpäivä on 1.3.

Hakemus on tehtävä ... viimeistään **pvm** (tasan vuosi, kun harkinta-aika on alkanut).

Harkinta-aika ilmoituksia tulostetaan 4 kappaletta, joista **3 allekirjoitetaan** sekä yksi kopio laskutusta vasten.

Molemmille puolisoille heidän osoitetiedoilla sekä meille ilman osoitetietoja.

Tulostus kannattaa tehdä seuraavasti:

Valitse vastaanottaja -> tulosta

Valitse toinen vastaanottaja -> tulosta

POISTA osoite tiedot, tallenna ja tulosta meille jäävät kappaleet.

Muuta Tuomaksessa käsittelijäksi HAR Harkinta-aika menossa

Meille jäävät asiakirjat harkinta-aika lokeroon oikeaan kohtaan. Asiakirjat ovat numero järjestyksessä.

Ennen laskutukseen laittoa, kannattaa tarkistaa onko hakemuksessa / Poslt-lappussa merkintää laskun saajasta.

Laskutukseen kopio harkinta-ajan etusivusta, josta ilmenee, että kenelle lasku on menossa, koodi ja summa.

Jos ei ole erikseen ilmoitettu laskun saajaa, laskutetaan seuraavasti:

- Jos vain yksi hakija, niin lasku menee automaattisesti hänelle.
- Jos molemmat hakijoina ja sama osoite lasku menee molempien nimellä.
- Jos molemmat hakijoina ja eri osoitteet, niin laskun saajan voi esimerkiksi ympyröidä. (Vaikka lasku osoitetaan vain toiselle osapuolelle, niin puoliset vastaavat laskusta yhteisvastuullisesti). Lasku osoitetaan sille, joka on allekirjoittanut hakemuksen ensimmäisenä.

Harkinta-aika ilmoituksen koodit ovat **120**. Summa on 200€.

HUOM! Hakijaa/hakijoita ei laskuteta, jos hän/he saavat oikeusapua. Pääsääntöisesti tällöin hakemus on saapunut oikeusaputoimiston kautta.

Postita puolisoille harkinta-aika ilmoitukset.

5 Toisen aiheen hakemus

Tarkista onko 2-vaiheen hakemus saapunut määräajassa.

Jos hakemus on saapunut alle viikon etuajassa, ollaan sovittu ettei hakemusta palauteta, mutta otetaan käsittelyyn vasta kun määräpäivä sen sallii. Merkitse tuomakseen 2-vaiheen hakemuksen saapuminen (kts. alla oleva ohje) ja merkitse tekstikenttään ensimmäinen mahdollinen käsittelypäivä. Asiakirjat voi laittaa odottamaan keskilokeroon.

Jos hakemus on saapunut yli viikon etuajassa, hakemus palautetaan lähettäjälle. Mukaan laitetaan vapaamuotoinen kirjelmä, jossa kerrotaan että hakemus on saapunut liian aikaisin ja päivämäärä, jolloin voimme aikaisintaan ottaa hakemuksen käsittelyyn. **Koneelle ei merkitä, että hakemus on "käynyt" meillä.**

Jos hakemus on saapunut ajallaan, tehdään Tuomakseen merkintä hakemuksen saapumisesta:
Tuomas

-> Käsittelymerkinnät

-> Avioeron 2.hakemus (Muuta tarvittaessa päivämäärä hakemuksen saapumispäivän mukaan!!) Huomautuskenttään voi kirjoittaa, keneltä hakemus on saapunut.

-> TALLENNA

Vaihda itsesi käsittelijäksi.

Tee Tuomakseen tarvittavat muutokset eli

- tarkista henkilöiden asemat
- muuttuneet osoitteet / puhelinnumerot
- onko kieli muuttunut
- onko jommankumman nimi muuttunut (Jos hakemuksessa on eri nimi, niin ennen kirjaamista tarkasta VTJ:stä)
-

Hyväksy hakemus käsiteltäväksi:

TUOMAS

-> Hyväksyminen

- Hakemus tiedoksiannettavaksi (Yksi hakijana)
- Hakemus valmisteltavaksi (Molemmat hakijoina)

Jos hakemus joudutaan antamaan tiedoksi, toimi kohdan 3 mukaan.

6 Avioeropäätöksen tekeminen

Kun avioero asia on ratkaisukypsä eli molemmilta puolisoilta tullut yhteinen 2-vaiheen hakemus tai 2-vaiheen hakemus on tiedoksiannettu toiselle osapuolelle ja vastauksen määräpäivä on umpeutunut, voidaan tehdä avioeropäätös

Jos et ole Tuomaksessa käsittelijänä, muuta itsesi käsittelijäksi.

TUOMAS

Asiantiedot

-> Ratkaisut

-> Uusi

- RATK.PVM Kuluva päivä
- RATK.KOODI 03 (Hyv.kokon tai ositt.)
- RATKAISUTIEDOT Lopullinen ratkaisu
- LOP.RATK.VAIHE 01 (kirjallinen valmistelu)
- TALLENNA (Käsittelijän nimi tulee automaattisesti)
- OK

NOTES

Kaikki asiakirjat

- Uusi
- 480 Yleinen ratkaisun asiakirja
- Päätös
- Valitse fraasi
- Avioeroasiat
- Ae h-a:n perusteella
- OK
- OK
- Tallenna

Tulosta 2 kappaletta, joista toinen allekirjoitetaan.

Ota allekirjoitetusta päätöksestä 2 kopiota, josta tehdään jäljennökset asianosallisille. Laita kopioihin yläkulmaan keskelle jäljennösleima sekä allekirjoituksen alapuolelle jäljennöksen oikeaksi todistaa leima. **MUISTA** ruotsinkielisissä päätöksissä käyttää ruotsinkielisiä leimoja.

Kirjoita kirjekuoret valmiiksi asianosallisille.

Seulo asiakirjat arkistointia varten (kts. kohta 8)

Merkitse allekirjoittamattomaan päätökseen laskun saaja. Laskutuksessa sama periaate kuin harkinta-aikavaiheessa (kts. sivu 5-6).

Avioeropäätösten suoritekoodi on 121. Summa on 100€.

Merkitse päätökseen vrk-ilmoituksen ja postituksen päivämäärä (7+1 päivä). Jos päivä osuus pyhäpäivään, niin merkitse seuraava arkipäivä.

Päätökset lähetetään ja vrk-ilmoitus tehdään, kun päätös on saanut lainvoimain (eli 8 päivän jälkeen päätöksen antamispäivästä).

Laita asiakirjat odottamaan VRK-pinoon päivämäärän mukaan.

7 Toimenpiteet lainvoimaisuuden jälkeen

Kun päätös on saanut lainvoiman, tulee siitä tehdä vrk ilmoitus (tieto menee sähköisesti väestötietojärjestelmään), postittaa päätökset ja laittaa laskutukseen.

TUOMAS

- Ilmoitukset
- VRK
- Klikkaa lopullista päätöstä (koodi 03)
- Lisää henkilötunnus
- Seuraava
- Valitse 1, 2 tai 4 tapauksesta riippuen kuka on laittanut hakemuksen vireille.
- Seuraava
- Tallenna
- Sulje

Tulosta arkistopäiväkirja:

Asiakirjat

- > Päiväkirja
- > Arkistopäiväkirja kirjoittimelle

Lisää arkistopäiväkirja pysyvästi säilytettävien "vaippaan" päällimmäiseksi.

Vie arkistoon menevät asiakirjavihko arkiston "sivuhuoneeseen" oikeaan kohtaan. Tällä hetkellä jutut menee vuosittain asialajien mukaan. Jos hyllyllä on erillinen ohjelappunen, jossa kehoitetaan laittamaan numerojärjestykseen, niin toimi sen mukaan.

8 Arkistointi

Asiakirjat jaetaan säilytettäviin ja hävitettäviin asiakirjoihin. Kummallekin asiakirjalajille on omat arkistointivaipat. Arkistointi vaippoihin tulee kirjoittaa asian diaarinumero.

Tummennettuna yleisimmät asiakirjat avioeroasioissa.

Säilytettäviin kuuluu seuraavat asiakirjat:

- **Arkistopäiväkirja**
- **Avioeropäätös**
- Osaratkaisu ja väliratkaisu (liitännäisvaatimus yms.)
- Pöytäkirjat
- **Hakemus tarpeellisine liitteineen***
- **Vastaus tarpeellisine liitteineen***
- Lausuma tarpeellisine liitteineen*
- Kirjalliset todisteet kuvat ja kartat mukaan lukien
- Muut asiaan olennaisesti vaikuttaneet asiakirjat (elleivät ole alkuperäisinä jollakin muulla viranomaisella)
-

Hävitettäviin kuuluu seuraavat asiakirjat (5 vuotta + kuluva vuosi). Merkitse hävitysvuoden vuosiluku arkistovaippaan. Vuonna 2016 päättyvillä jutuilla hävitysvuosi on 2022.

- **Lausumapyynnöt**
- **Muistio tai yhteenveto**
- **Harkinta-aikailmoitus**
- **Kutsu, vastaanottotodistus, tiedoksiantotodistus, saantitodistus (voidaan hävittää lainvoimaiseksi tulon jälkeen, jos noudattanut kutsua)**

- Muiden viranomaisten lausunnot, pöytäkirjat ja muut asiakirjat, jotka säilyvät alkuperäisinä muilla viranomaisilla
- Julkiseen oikeusapuun liittyvät asiakirjat
- Yksityisen avustajan, tulkin ja kääntäjän laskuerittelyt (sähköisesti Romeossa taikka ainoastaan paperilla saapuneet jutun asiakirjoissa tai erillisenä sarjana)
- Julkiset haasteet ja kuulutukset
- Tyytymättömyyden ilmoitus ja siihen liittyvät asiakirjat
- Tyytymättömyydenilmoituksen peruutus
- Lasten huollosta esitetyt sopimukset, kun kyseessä muutoshakemus
- Lasten huollosta, tapaamisesta ja elatuksesta tehty osapuolten keskinäinen sopimus (alkuperäinen palautetaan, jäljennös säilytetään)

Lainvoimaiseksi tulon jälkeen hävitettävät seuraavat asiakirjat voi hävittää

- Valtakirjat
- Virallisen lehden sivut (merkintä diaariin)
- Virkatodistukset
- **Rekisteriotteet (vtj-otteet)**
- Määräajanpidennyspyynnöt (merkintä diaariin)
- Henkilökohtainen muistio, ”versiot” yms. muistiinpanot (löytyy, jos juttu on ollut no-taarilla)
- Ilmoitusten, haasteiden, läheteiden, tiedustelujen, kehotusten, kutsujen, lausumatai
- Selvityspyyntöjen yms. kopiot ja niihin liittyvä kirjeenvaihto
- Toisen tuomioistuimen / viranomaisen päätökset valitusohjeineen
- Oikeustieteellisen kirjallisuuden kopiot (ei ole tarvetta toimittaa hovioikeuteen)
- Ääni- ja kuvatallenteet, jotka eivät ole todisteena (ensisijaisesti palautetaan asianosaisille)
- Esinetodisteet (ensisijaisesti palautetaan asianosaiselle, kun ratkaisu on lainvoimainen. Jos
- ratkaisusta valitetaan, toimitetaan hovioikeuteen)

Ennen arkistointiin vientiä tarkista ettei ole säilytettävissä asiakirjoissa ole klemmareita / niittejä.

9 Hakemuksen täydentäminen

Jos hakemus on puutteellinen, tulee hakijalle / hakijoille lähettää täydennyspyyntö. Useimmiten täydennyksen kohteena on puolison osoite tai kokonaan puolison tiedot.

Jos hakemus on saapunut sähköpostilla, kannattaa täydennyspyyntö aluksi laittaa sähköpostilla. Sähköpostissa voi mainita, että jos ei täydennä x-päivään mennessä, niin lähetetään virallinen täydennyskehoitus. Jos vastausta ei kuitenkaan tule, tulee tehdä virallinen täydennyskehoitus.

Myös puhelimitse voi ilmoittaa, että tarvitaan täydennystä. Täydennyksen täytyy kuitenkin tulla kirjallisesti.

Täydennyskehoitus tehdään seuraavalla tavalla:

TUOMAS

Tiedoksiannot

-> Notes

NOTES

Uusi

- > 155 Hakemuksen/Haastehakemuksen täydentäminen
- > Hakemuksen
- > OK

Hakemuksen täydennyskehotukseen lisää seuraavat tiedot:

- 2.osaston perään **kirjaamo**
- Valitse vastaanottaja / vastaanottajat
- Poista as.os. tiedoista ne, mitä olet täydentämässä tai kokonaan asiaan osallinen osio
- Hakemuksen täydentäminen - otsikon alla on sarake, klikkaa hiiri siihen.
- Valitse fraasi (esim. **AVIOEROASIAT -> Täydennys, puolison osoitetiedot**. Voit tietenkin muokata tekstiä haluamallasi tavalla)
- Valitse ja OK
- Merkitse täydennyskehotuksen viimeinen määräpäivä (14 vrk)
- Tallenna
- Tulosta meille jäävä kpl
- Tulosta ja lähetä
- Lähetystapa KI Kirje
- Tallenna ja tulosta kaikki

Täydennyskehotuksen mukaan tulee laittaa kopio hakemuksesta ja halutessaan voi laittaa myös meidän palautuskuoren. Postita asiakkaalle ja laita meidän kappale asiakirjavihkoon ja merkitse täydennyksen määräpäivä ja laita määräaikaseuranta pinoon oikeaan kohtaan!

Kun täydennys on saapunut, merkitse

- Tuomas -> TA -> TA -> TA Vastauksen saap.pvm. kohtaan milloin täydennys on saapunut meille
- Tuomakseen täydennetyt tiedot
- Ja jatka hakemuksen käsittelyä normaalisti.

Jos täydennystä ei tule, merkitse Tuomaksen tiedoksianto kohtaan, ettei vastausta saapunut ja siirrämme asian käsittelyn notaarille. Merkitse notaarivihkoon viiva vuorossa olevan käsittelijän kohdalle ja muuta käsittelijä Tuomaksessa sekä tulosta päiväkirja. Vie käsittelevän notaarin hakemuslokeroon.

10 Hakemuksen peruuttaminen

Hakemuksen voi peruuttaa missä vaiheessa tahansa, kunhan avioeropäätöstä ei ole tehty.

Kun peruutus saapuu, merkitse asian yleisiin asianvaiheisiin:

Käsittelymerkinnät -> Yleinen asianvaihe

Otsikoksi hakemuksen peruutus ja vapaamuotoiseen teksti osaan tieto, että kummalta tullut jne.

Jos hakemus ei ole lähtenyt vielä tiedoksiantoon tai jos tiedoksianto on haastemiehellä ja ei vielä tiedoksiannettu, peruutus tarvitaan vain hakijalta. **Huom!** Laita **heti** peruutus haastemiehelle sähköpostilla.

Jos hakemus on lähtenyt vastaanottotodistuksella tiedoksiantoon, niin silloin molemmilta puolisoilta peruutus ja mieluummin yhteinen peruutus. Jos vain toinen jättää peruutuksen, niin joudutaan tiedoksiantamaan peruutus toiselle osapuolelle ja pyytämään lausumaa, että haluaako hänkin peruuttaa vai jatkaa avioeroasiaa. Jos toinen puoliso ei halua, niin prosessi etenee normaalisti.

Jos peruutus tulee, kun harkinta-aika ilmoitus on jo tehty, niin sillensä jättö päätös on maksuton. Päätöksestä lähetetään puolisoille jäljennös. Päätökseen voi laittaa maksuton-leiman. Käräjännotaari tekee päätöksen sillensä jättämisestä.

Jos hakemus peruutetaan, kun 2-vaiheen hakemus on jätetty, niin täytyy tiedustella, että onko peruutus pelkkään 2-vaiheeseen vai koko avioeroasiaan. Jos peruutus koskee vain 2-vaiheen hakemuksen peruuttamista, niin yleisiin asianvaiheisiin tietoa asiassa ja muuta käsitelijä HAR ja laita harkinta-aika lokeroon odottamaan.

Sillensä jättöpäätöksen ohje kohdassa 12.

11 Toisen vaiheen hakemus ei ole saapunut ajoissa

Harkinta-ajalla olevia lokeroita tulee seurata, etteivät umpeutuneet hakemukset jää roikkumaan. Koska jutut ovat numero eikä harkinta-aika järjestyksessä, niin välillä joutuu "pläräämään" juttuja jonkin verran.

Ennen päätöksen tekoa tarkista, **onko todella aika jättää juttu sillensä**. Kannattaa ottaa huomioon myös viikonloput ja juhlapyhät. Esimerkiksi, jos 2-vaiheen viimeinen jättöpäivä on lauantai, niin seuraavana maanantaina saa vielä hakemuksen jättää.

Sillensä jättö päätöstä ei lähetetä osasapuolille eikä tehdä vrk-ilmoitusta. Jutun voi saman tie arkistoida.

Sillensä jättöpäätöksen ohje kohdassa 12.

12 Sillensä jättö päätös

Vaihda itsesi käsittelijäksi ja tallenna.

TUOMAS

Asiantiedot

- ➔ Ratkaisu
- ➔ Uusi
- RATK.PVM Kuluva päivä
- RATK.KOODI 08 (Sillensä, muu syy)
- RATKAISUTIEDOT Lopullinen
- LOP.RATK.VAIHE 01 Kirjallinen valm...
- TALLENNA (käsittelijä tulee automaattisesti)

Popup-ikkunaan OK ja NOTES

NOTES

Uusi

- ➔ 480 Yleinen ratkaisun asiakirja
- ➔ Päätös
- ➔ OK
- ➔

Vie hiiri VIREILLE-sanalla alla olevaan sarakkeeseen.

Valitse Fraasipankista sopiva faasi esim.:

- Kun 2-vaiheen hakemus ei ole tullut ajoissa (Avioeroasiat -> sillensä h-a päättynyt
- Kun hakemukseen tullut peruutus (Avioeroasiat -> avioero peruutus). Allekkain löytyy fraasit sille, kun molemmilta tullut yhteinen peruutus ja tai jos vain toinen on peruutuksen tehnyt.
- Fraaseja saa muokkaila, jos on tarvis :)

Tallenna ja tulosta!

Tulosta päiväkirja ja arkistoi kohdan 8 mukaan.

13 Ero rekisteröidystä parisuhteesta

Prosessi menee aivan saman kaavan mukaan kuin avioeroasiakin.

Käytettävä koodi on **3610 = Ero rekist. parisuhteesta, ei liitt. vaat.**

Harkinta-aika ilmoitukselle ei ole omaa pohjaa, vaan avioeroasian harkinta-aika ilmoituksen pohjaan tulee **muuttaa 6 kohtaa**. Katso liite 1.

Lopullista päätöstä tehtäessä käytä fraasinpankin avioeroasiat kohdasta parisuhteen purkupäätös.

Parisuhteen purkamispäätöksestä ei voi tehdä VRK-ilmoitusta vaan lainvoiman saatuaan, päätös tulee faksata/lähettää s-postilla. Länsi-Uudenmaan maistraatin faksi on **029 55 36326** ja sähköpostiosoite info.uusimaa@maistraatti.fi. Ei tarvitse saatetta laittaa.

14 Ruotsinkieliset hakemukset

Tarkista, että Tuomaksessa henkilötiedoissa on rastitettuna kielen kohdalla ruotsi.

Notesin puolelta löytyy ruotsinkieliset pohjat asiakirjoille:

- 100 Begäran om utsaka i ansökningsärende (lausumapyyntö)
- 400 Meddelande om betänketid (ilmoitus harkinta-ajasta)
- 480 Avgörande, allmänt dok.botten (yleisen ratkaisun asiakirja)

Numerot ovat samat kuin suomenkielisissä pohjissa.

Fraasipankin avioeroasiat-kohdasta löytyy myös täydennyskehotus ruotsiksi.

Laskutus koodit ovat eri kuin suomenkielisissä:

120 200,00€

121 100,00€

15 Kirjoitusvirhe päätöksessä

Jos käy ilmi, että harkinta-aika ilmoituksessa tai päätöksessä on tullut virhe. Se täytyy korjata.

Suomenkielinen korjaus, katso **LIITE 2**.

Ruotsinkielinen korjaus, katso **LIITE 3**.

Kun korjaus, alkuperäiseen päätökseen on tehty, otetaan osapuolille kopiot, joista tehdään virallinen jäljennökset ja jotka lähetetään kummallekin osapuolelle. Jos päätöksen teosta on kulunut aikaa, kannattanee katsoa osoitteet väestötietojärjestelmästä.

16 Salainen osoite / turvakielto

Jos hakemuksessa tai Vtj-tulosteesta ilmenee, että jommallakummalla puolisoista on kun salainen osoite tai turvakielto, niin Tuomakseen **EI MERKITÄ KYSEISEN HENKILÖN OSOITETTA!!** eikä myös mainintaa siitä, miksi osoitetta ei ole merkitty. Jos hakemuksessa ilmenee / asiakas

kertoo muuten, ettei osoitetiedot tai puhelinnumero ei saa mennä puolison tietoon, niin puolisolle menevästä hakemuksen kaksoiskappaleesta / kopiosta peitetään osoitetiedot / puhelinnumero.

Jos kummallakin / toisella osapuolella on turvakielto, niin maistraatista tulee tilata ote. Tilauksen voi tehdä sähköpostilla osoitteeseen info.uusimaa@maistraatti.fi.

Maistraatin otteet ovat maksullisia, laamannin määräyksellä antaa puhelintiedoksiantoja otteet ovat ilmaisia. Jos olet saanut määräyksen toimittaa puhelintiedoksiantoja, niin viestiin tulee lisätä fraasi: **"haastemieslain 6 §:n nojalla määrätty suorittamaan tiedoksiantoja"**. Fraasi on hyvä sijoittaa tittelin perään.

Esimerkki viestistä:

" Avioerohakemuksen Hp 16/xxx varten tarvitsen Matti Meikäläisen (hetu) osoite- ja kotikuntatiedot.

Otteen voi lähettää osoitteella:

oma nimi

Espoon kärjäoikeus

Vitikka 1, 02630 Espoo"

17 Päätösten palautuminen kärjäoikeuteen

Jos harkinta-aika ilmoitus tai päätös palautuu kärjäoikeuteen. Tarkista onko henkilöllä uusi/muu osoite väestötietojärjestelmässä. Jos on, laita päätös menemään uuteen osoitteeseen. Jos ei, niin heitä päätös ja kirjekuori tuhottaviin.

LIITTEET Ohjeen liitteet löytyvät J-aseman Kanslia-kansiosta
Tiedoston nimi on liitteet_avioero_ohjeeseen.pdf